

PAKET TUR BAŞLAMADAN ÖNCE TUR FİYATININ DEĞİŞTİRİLMESİ

(Araştırma Makalesi)

DOI: <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1408026>

Dr. Öğr. Üyesi Burcu YAĞCIOĞLU*

Öz

Paket tur başlamadan önce tur fiyatının değiştirilmesine ilişkin hükümler, turun başlamasından önce tüketicinin korunmasını sağlayan düzenlemeler arasında yer alır. Ancak mevcut hükümler bu özelliği taşısa da belli noktalarda tüketiciler aleyhine yorumlanabilecek şekilde muğlak ve eksiktir. Özellikle, sadece tur düzenleyicisine tüketicinin aleyhine olacak şekilde fiyat değişikliği yapabilme yetkisinin tanınması, üzerinde önemle durulması gereken bir eksikliklerdir. Bunlara ilişkin olarak çalışmada, tüketicinin korunması amacıyla uygun olarak, birtakım değişiklik ve yenilik önerilerinde bulunulmuştur. Konunun sunumu açısından, esaslı ve esaslı olmayan fiyat artışları şeklinde ikili bir ayırım benimsenmiştir. Bu noktada sadece hukukumuzdaki düzenlemeler değil, ilgili AB Direktifi, Alman ve İsviçre Hukukundaki ilgili hükümler de göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda çalışma, tüketicinin ne ölçüde korunduğu, konuyla ilgili olarak hukukumuzdaki mevzuat hükümleri açısından ne gibi düzeltme veya değişiklik yapılması gerektiği, bunun yanında ilgili hükümlerin hangi yönlerden ilerici bir tavır takındığı konularında fikir vermeyi amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler

Paket tur sözleşmesi, Fiyat değişikliği, İkame paket tur, Sözleşmeden dönme, Tazminat

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İzmir (burcu_kanatlarli@hotmail.com) ORCID: 0000-0002-8794-6901 (Gönderim Tarihi: 21.12.2023-Kabul Tarihi: 27.02.2024) *Yazar, eserinin Derginize ait bilimsel etik ilkelere uygun olduğunu taahhüt eder.*

MODIFICATION OF THE PACKAGE TOUR PRICE BEFORE DEPARTURE OF THE TOUR

(Research Article)

Abstract

The provisions regarding the change of the price of the package tour contract before the departure of the tour are among the regulations that provide the protection of the consumer before the departure of the tour. However, although the provisions have been settled for this purpose, they are ambiguous and incomplete. This situation may cause to interpret to the detriment of the consumer. In particular, it is a deficiency the fact that only the tour organizer is authorized to change the price to the detriment of the consumer. This should be emphasized. In this respect, the study proposes amendments and innovations in accordance with the purpose of the protection of the consumer. In this study the subject has been separately analyzed under the head of substantial and non-substantial price increases. Not only the regulations in our law, but also the relevant provisions in the EU Directive, German and Swiss Law have been considered. In this context, the study aims to give an idea to what extent the consumer is protected, what kind of corrections or amendments should be made in terms of the relevant provisions in our law, as well as in which aspects the relevant provisions have a progressive attitude.

Keywords

The package tour contract, Change of the price, Substitute package tour, Termination of the contract, Compensation

GİRİŞ

Hukukumuzda bir tüketici sözleşmesi olarak paket tur sözleşmesi, 28.11.2013 tarihli 28835 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 7.11.2013 tarihli 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) m.51’de on fıkra hâlinde düzenlenmiş; ayrıca 14.01.2015 tarihli 29236 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “*Paket Tur Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nde (PTSY) de ayrıntılandırılmıştır. İsviçre’de ise 13.06.1990 tarihli 90/314/EEC sayılı Paket Seyahat, Paket Tatil ve Paket Turlar Hakkındaki Konsey Direktifi (90/314 sayılı AB Direktifi) esas alınarak, 01.06.1994 tarihinde yürürlüğe giren ve hâlâ yürürlükte olan 18.06.1993 tarihli İsviçre Paket Seyahatlere İlişkin Federal Kanun [*Bundesgesetz über Pauschalreisen (PauRG)*] kabul edilmiştir. Ancak 25 Kasım 2015 tarihli ve 2015/2302 sayılı Paket Seyahat ve Bağlantılı Seyahat Düzenlemeleri Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi (2015/2302 AB Direktifi) 90/314 sayılı AB Direktifini 01.07.2018 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlükten kaldırmıştır. İsviçre Hukuku’ndaki PauRG’de ise, 2015/2302 sayılı AB Direktifinde getirilen yenilik ve değişiklikler çerçevesinde bir kanun değişikliğine gidilmemiştir. Oysaki AB üyesi olan Almanya’da sözü edilen Direktif kapsamında Alman Medeni Kanunu’nun [*Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*] paket tur sözleşmesiyle ilgili 651a-651y paragrafları arasında gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Tüketicinin ayrı bir korumaya sahip olması gerektiği düşünülen sözleşmelerden biri olan paket tur sözleşmesinin düzenlendiği mevzuat hükümlerinin de bu korumanın gerekliliğini ortaya koyan hükümlere sahip olduğu görülmektedir. Hukukumuz bakımından, paket tur sözleşmesinin kurulmasından önce tüketiciye ön bilgilendirme amaçlı broşür verilmesi (TKHK m.51/4, PTSY m.5) paket tur düzenleyicilerinin veya aracılarının, yazılı veya mesafeli olarak kurulan paket tur sözleşmelerinin bir nüshasını kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla tüketiciye vermek zorunda olması (TKHK m.51/5, PTSY, m.8), paket tur düzenleyicisinin Türkiye’de temsilcisinin bulunmadığı hâllerde paket tur aracısının paket tur düzenleyicisi gibi sorumlu tutulması (TKHK m.51/3, PTSY m.17), paket tur sözleşmesinin turun başlamasından önce fiyatının (PTSY m.9), esaslı unsurlarından birinin değiştirilmesi veya turun başlamadan iptal edilmesi (TKHK m.51/6, PTSY m.10, m.11) gibi düzenlemeler, turun daha başlamasından önce tüketiciyi koruma güvencesi veren hükümlerden bazılarıdır.

Bu kapsamda yer alan konulardan biri olan “*tur düzenleyicisinin turun başlamasından önce turun fiyatında değişiklik yapması*” hususu, mevzuatta

ayrıca düzenlenmiş ve bu ihtimalde tüketicinin sahip olduğu hakların neler olduğu belirtilmiştir. Buna rağmen tur düzenleyicilerinin bu hükümleri uygulamaktan kaçınması, kendi menfaatleri doğrultusunda yorumlaması, birçok uyumsuzluğun ortaya çıkmasına neden olmakta ve tüketicileri mağdur etmektedir. Ayrıca kanaatimizce hükmün amaca uygun düzenlenmemesi de tüketicilerin korunmasının önüne geçmektedir. Bu sebeplerle konunun sistematik şekilde incelenerek değerlendirilmesi ve yoruma açık hususlar bakımından hukuka ve hakkaniyete uygun şekilde yorumlanması, hükmün mevcut hâliyle tüketicinin korunması ilkesini gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin ortaya konulması hayli önem taşımaktadır. Konunun bu açılardan önemi dolayısıyla, sözü edilen çerçevede bir inceleme yapılması gerekliliği bulunmaktadır.

Bu gereklilik doğrultusunda, bu çalışmada, paket tur sözleşmesinde turun başlamasından önce tur düzenleyicisi (veya aracısı) tarafından tur fiyatının değiştirilmesi, özellikle artırılması konusu, üç ana başlık altında değerlendirilmeye çalışılmıştır. İlk başlıkta önce paket tur sözleşmesinin ve bu kapsamda özellikle tur fiyatının değiştirilmesine genel bir bakış açısıyla değinilerek sonraki başlıklar için genel bir çerçeve çizilmek istenmiştir. Bu çerçevede ikinci başlıkta esaslı olmayan nitelikteki fiyat değişiklikleri (artışları), üçüncü başlıkta esaslı nitelikteki fiyat değişiklikleri (artışları) ele alınmıştır. İlgili başlıklar altında hukukumuz bakımından TKHK m.51/VI ve PTSY m.9-m.10 hükümleri; 2015/2302 sayılı AB Direktifi hükümleri (m.10, m.11); İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7, m.8; Alman Hukuku bakımından BGB § 651f, § 651g; hatta yeri geldikçe, yürürlükten kaldırılan 90/314 sayılı AB Direktifi m.4 hükmü de dikkate alınarak incelenmiştir. Dolayısıyla hem hukukumuzdaki hem de Alman ve İsviçre Hukukundaki doktrindeki görüşler de dikkate alınmıştır.

I. PAKET TUR FİYATININ DEĞİŞTİRİLMESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Sözleşmeler Hukukuna hâkim olan önemli bir ilke ahde vefa (*pacta sunt servanda*) ilkesidir. Buna göre, borçlu, şartlar kendi aleyhine sonradan ağır bir şekilde değişse bile, sözleşmeyle bağlı kalacak ve edimini aynen ifa edecektir. Elbette bu ilkeyi bazı durumlarda istisnasız bir şekilde kabul edip uygulamak, borçlu aleyhine adil olmayan, hakkaniyet ve dürüstlük kuralına aykırı durumlara yol açabilir. Bu sebeple bu ilkenin bazı durumlar bakımından katı şekilde uygulanmasının mümkün olmadığı zaman içinde ortaya çıkmıştır. En belirgin istisnasının da sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması olduğu ifade edilebilir. Sözleşme şartlarının sonradan önemli şekilde

değişmesi hâlinde, sözleşme koşullarını değişen şartlara uyarlamayı hedef alan bu ilke, bozulan sözleşme adaleti dengesini tekrar düzeltmeye çalışmaktadır. Sözleşmenin uyarlanması ilkesi, 4.2.2011 tarihli 27836 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 11.1.2011 tarihli 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) 138’inci madde ile “*Aşırı İfa Güçlüğü*” başlığı ile genel bir yasal düzenlemeye kavuşmuştur.

Sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması, yani tarafların hak ve borçlarının değişen koşullara uygun olarak yeniden belirlenmesi çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Şöyle ki taraflar, sözleşmeye koyacakları kayıtlarla (hükümlerle) bunu gerçekleştirebileceği gibi, kanunda bulunan kurallara dayalı olarak da gerçekleşebilir, sözleşmede ya da kanunda hüküm bulunmayan hâllerde ise yargısal uyarlama da söz konusu olabilir.

Tüketici sözleşmeleri bakımından TKHK’da tüketici açısından genel bir aleyhe uyarlama yasağı getirildiği görülmektedir. TKHK m.4/II’de “*Sözleşmede öngörülen koşullar, sözleşme süresi içinde tüketici aleyhine değiştirilemez.*” denilmek suretiyle, taraflar arasında akdedildikten sonra bir tüketici sözleşmesinin kural olarak tüketici aleyhine değiştirilmesinin mümkün olmadığı açık şekilde ifade edilmiştir.

Ancak bazı öyle durumlar vardır ki bir değişiklik kaçınılmaz nitelikte olabilir. İşte böyle durumları göz önünde bulunduran kanun koyucu hem TKHK’da hem de PTSY’de paket tur sözleşmesinin değiştirilmesi, koşulları ve sonuçları bakımından istisna olarak nitelendirilebilecek düzenlemelere yer verilmiştir. Yapılacak değişikliklerin istisnai niteliğe sahip olmasından ötürü doktrinde, ilgili hükümlerin olabildiğince sınırlı uygulanması yönünde görüşler ileri sürülmüştür. Buna göre yapılacak değişikliğin, sözleşmenin kurulması anında bilinmeyen, öngörülemeyen ve sonradan ortaya çıkan bir sebebe dayanması; değişiklik için gerçek bir zorunluluğun bulunması; değişikliğin dürüstlük kuralına uygun olması ve değişikliğin paket tur sözleşmesinin genel karakteristik özelliğini bozmayacak şekilde yapılmış olması gerektiği ifade edilmiştir¹.

¹ **Yurt**, Bülent: Seyahat Düzenleme Sözleşmesi, Yetkin Yayınevi, Ankara 2000, s. 88-89; **Vardar Hamamcıoğlu**, Gülşah: “Paket Tur Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 68, Sayı 1-2, 2010, s. 288. Program değişikliği bakımından aynı yönde bkz. **Oktay**, Saibe: Gezi Sözleşmesi, Beta Yayınevi, İstanbul 1997, s. 83; **Ceylan**, Ebru: “Paket Tur Sözleşmesinde Tüketicinin Korunması”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan), Sayı 1, 2004, s. 247-248. Alman Hukuku’nda BGB § 651f uyarınca fiyatta değişiklik yapılabilmesi için, değişikliğe yol açan sebebin sözleşmenin imzalanmasından sonra ortaya çıkmış olması gerektiği yönünde bkz. **Geib**, Stefan A.:

Hukukumuz bakımından paket tur sözleşmesinin değiştirilmesi bakımından, değişikliğin konusuna ilişkin olarak, TKHK’da herhangi bir ayırım yapılmaksızın, paket tur sözleşmesinin esaslı unsurlarından birisinin tüketiciden kaynaklanmayan nedenlerle değişmesi hâlinde tüketicinin bu değişikliği veya sunulan alternatif turu kabul edebileceği ya da sözleşmeden dönebileceği belirtilmiştir. PTSY’de ise fiyat değişikliği ve sözleşmenin esaslı unsurlarında değişiklik olarak ikili bir ayırım yapılmıştır. Buna göre ilk olarak, 9’uncu maddede yapılan sınırlı sayımla, bazı durumların (kanaatimizce öngörülmesi mümkün olmayan durumların) varlığı hâlinde tur fiyatının değiştirilmesinin koşulları ve sınırları ele alınmıştır. İkinci olarak 10’uncu maddede, 9’uncu maddede belirtilen sebeplerle yapılan fiyat değişikliği haricindeki fiyat değişiklikleri hâlleri esaslı sözleşme değişiklikleri olarak kabul edilmiş, bu değişikliklerin ve tüketiciden (*PTSY’deki ifadesiyle katılımcıdan*) kaynaklanmayan nedenlerle sözleşme içeriğinde yapılan önemli değişikliklerin yapılmasının koşulları ve sonuçları düzenlenmiştir.

2015/2302 AB Direktifi de 10. maddesinde fiyat değişikliğini, 11. maddesinde de sözleşmenin diğer şartlarındaki değişiklikleri düzenlemiştir: 10. maddesindeki %8’in üzerindeki fiyat artışlarının 11. madde kapsamına (2. ve 5. fıkrası) gireceğinin belirtilmesi; söz konusu hüküm çerçevesinde yapılan değişikliklerin önemli değişikliklere ilişkin olması, iki durumun da ayrı koşulları ve sonuçları olması gerekçeleriyle bu düzenlemelerin hukukumuzdakiyle benzer bir ayırım yapıldığı ifade edilebilir².

“§§ 651e-651q”, Beck’scher Online-Kommentar, (Hrsg. Wolfgang Hau, Roman Poseck), 67. Auflage, C.H.BECK Verlag, München 2023, (beck-online, die Datenbank, Erişim Tarihi: 30.08.2023), § 651f, kn. 5. İsviçre Hukuku bakımından PauRG’de bir hüküm bulunmamasına rağmen, m.8 kapsamında yapılacak değişikliklerde, asıl kuralın sözleşmeye uygun davranılması olduğu; ancak kaçınılmaz ve öngörülemez durumlar için sözleşme şartlarının değiştirilmesi imkanının sağlandığı; kaçınılmaz ve öngörülemez durumların, tur düzenleyicisinin sözleşmede tek taraflı değişiklik yapmasının ön koşulu olduğu yönünde bkz. **Donauer**, Daniel/**Möri**, Barbara A.: “Widerrufsrecht im schweizerischen Konsumentenschutz -Aktuelle Entwicklungen”, Aktuelle Juristische Praxis, 2015, s. 343-344; **Wiede**, Andreas: Reiserecht, Schulthess Verlag, Zürich 2014, kn. 852; benzer yönde bkz. **Frank**, Richard: Bundesgesetz über Pauschalreisen, Kurzkomentar, Schulthess Verlag, Zürich 1994, Art. 8-10, kn. 20 vd.; hatta bu hükmün başka türlü yorumlanmasının ahde vefa ilkesine aykırılık oluşturacağı yönünde bkz. **Wiede**, kn. 852.

² 90/314 sayılı önceki AB direktifinin 4’üncü maddesinde de fiyat değişiklikleri dördüncü ve beşinci fıkralarında ayrı ayrı düzenlenmişti. Düzenlemelere bakıldığında dördüncü fıkra; hareket tarihinden önce bazı hâllerle sınırlı olarak yapılan fiyat değişikliği ve koşullarının; beşinci fıkra ise, hareket tarihinden önce tur düzenleyicisi tarafından fiyatın değiştirilmesinin koşulları ve sonuçları düzenlenmişti.

Alman Hukukunda BGB § 651f'de "*Değişiklik hakkının saklı tutulması, fiyat indirimi*" başlığı ile § 651g'de ise "*Sözleşmede yapılan diğer değişiklikler*" başlığı ile fiyat değişikliğine ilişkin iki ayrı düzenlemeye yer verildiği görülmektedir: § 651f'de, diğer hükümlerle benzer şekilde, öngörülemeyen bazı sebeplerle sınırlı olarak fiyat değişikliğinin yapılabileceği hâller ve koşulları düzenlenmişken; § 651g'de, 651f çerçevesinde yapılabilecek tur fiyatı değişikliğinin (artışının) %8'i aşması hâlindeki değişiklikler önemli değişikliklerle birlikte düzenlenmiştir.

İsviçre Hukukunda ise, PauRG m.7 ve m.8'de hukukumuzdaki PTSY hükümlerinde olduğu gibi bir ayırım esas alınmıştır. İsviçre Hukuku doktrininde, iki tarafın rızasına dayalı olarak sözleşmenin değiştirilmesinin bu hükümlerin kapsamında olmadığı, karşılıklı anlaşma yoluyla sözleşmenin değiştirilmesinin her zaman mümkün olduğu ifade edilmiştir³. Ancak bahsedilen durumlar bakımından kanun koyucunun getirmiş olduğu hükümlerin emredici ve özel hüküm olma nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda bu fikre katılmak mümkün gözükmemektedir. Bilakis kanun koyucu, bu hususu ayrıca düzenleyerek, tüketiciyi koruma düşüncesinden hareket etmiş ve bu açıdan tarafların irade serbestisini sınırlandırmıştır. Konunun yasal olarak ayrıntılı şekilde düzenlenerek tarafların irade serbestisinin sınırlandırılmasının asıl nedeni tüketiciyi korumaktır. Bir başka neden de sözleşmeler hukukunun temel bir ilkesi olan ahde vefa ilkesinin bir istisnasının düzenleniyor olmasıdır. Ancak sözleşmede değişiklik ihtiyacının ortaya çıkması ihtimali karşısında kanun koyucu, sözleşmede tur düzenleyicisine değişiklik imkânı tanımış, bunu da belli koşullara, sınırlamalara tabi tutmuştur. Buna karşılık bunların ihlali hâlinde tüketiciye birtakım haklar sağlamıştır. Böylelikle hem tüketicinin korunması hem de taraf menfaatlerinde dengenin sağlanması amacı hedeflenmiştir. Ancak bu tutumun, amaçlanan hedefe ulaşmayı sağlayıp sağlamadığı tartışılmaya muhtaç bir konudur.

Paket tur sözleşmesinin imzalanmasından sonra ve turun başlamasından önce tur düzenleyicisi tarafından fiyatta yapılacak değişiklik için, söz konusu düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, iki ayrı durum bakımından bunun mümkün olduğunu söylemek gerekir.

Birinci durumda, hukukumuz bakımından PTSY m.9 dikkate alındığında, bu kapsamda yapılacak fiyat değişikliği, mevzuatta sınırlı şekilde sayılan ve sözleşmenin imzalanmasından sonra ortaya çıkan belli sebeplere dayanmalıdır. Değişiklik miktar bakımından ancak belli bir orana kadar yapılabilir. Ayrıca tur düzenleyicisinin, tüketiciye belli özelliklere sahip bir

³ Wiede, kn. 856.

bildirimde bulunması gerekir. Bundan başka sözleşmede bu değişikliğe izin veren bir hükme de yer verilmiş olması gerekir. İkinci durum olan PTSY m.10'da ise, m.9 haricindeki fiyat değişiklikleri esaslı değişiklik olarak kabul edilmiş; ayrı şartlara ve sonuçlara bağlanmıştır.

Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde, PTSY m.9 kapsamında yapılacak fiyat değişikliğinin “*esaslı olmayan nitelikteki fiyat değişiklikleri (artışları)*” başlığı altında incelenmesi yerinde olacaktır. Nitekim, Alman Hukuku'nda da bu kapsamda yapılacak fiyat değişiklikleri “*önemsiz (esaslı olmayan) fiyat değişiklikleri*” olarak nitelendirilmiş; bu sonuca BGB § 651g/I ile § 651f'nin birlikte değerlendirilmesiyle varıldığı ifade edilmiştir⁴.

PTSY m.10 kapsamında yapılacak fiyat değişikliğinin ise, ilgili mevzuattaki açıklık gereği, “*esaslı olmayan fiyat değişiklikleri (artışları)*” başlığı altında incelenmesi yerinde olacaktır. Ayrıca ifade etmek gerekir ki her ne kadar mevzuatta fiyat değişikliği ifadesi tercih edilmiş olsa da aslında düzenlenmek istenen ve bu noktada tüketicinin korunması ihtiyacını doğuran değişiklik, artış şeklindeki değişikliktir. Dolayısıyla konunun sunumunda yer yer “*değişiklik*” yerine “*artış*” ifadesinin kullanılması bir farklılık oluşturmak amacıyla değil, iki kavramın örtüşmesi sebebiyledir.

II. ESASLI OLMAYAN NİTELİKTEKİ FİYAT DEĞİŞİKLİKLERİ

A. Genel Olarak

Taraflar arasında asıl olan sözleşmeyle bağlılıktır, ancak bazı sebeplerle sözleşmede birtakım değişikliklerin yapılmasının zorunlu ya da gerekli olduğu hâller ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda taraflar kural olarak anlaşarak aralarındaki sözleşmeyi değiştirebilirler ancak paket tur sözleşmesinde getirilen düzenlemeyle bu durum bir adım daha ileriye götürülmüştür. Şöyle ki tur düzenleyicisinin sözleşmenin imzalanmasından sonra tek taraflı olarak fiyatta değişiklik yapabileceği kabul edilmiştir. Bu hakkın tur düzenleyicisine hiçbir koşula bağlanmadan tanınması, tüketicinin menfaatlerini zedeleyecek bir durum oluşturabileceği şüphesizdir. Bu sebeple kanun koyucu, tur düzenleyicisinin bu hakkını PTSY m.9'da, gerek kullanma şekli gerek kullanabileceği hâller gerekse miktar bakımından sınırlandırmıştır. Bu hükümde sayılan koşulların gerçekleşmesi sonucunda, söz konusu olan değişikliğin esaslı olmayan bir değişiklik olduğu ifade edilebilir. Buradaki esaslı olmama nitelendirmesi, PTSY m.10'un PTSY m.9'a yaptığı atfa dayanmaktadır.

⁴ Geib, § 651f, kn. 1-2.

Gerçekten PTSY m.10, PTSY m.9 dışındaki fiyat değişikliklerini, esaslı fiyat değişikliği olarak kabul etmiş, m.9'dan farklı şart ve sonuçlara bağlamıştır. Bu sebeple takip eden başlıkta açıklanacak olan fiyat değişikliği koşullarının gerçekleşmiş olması, aynı zamanda esaslı olmayan değişikliği de ortaya koymaktadır.

B. Değişikliğin Koşulları

Tur düzenleyicisinin esaslı olmayan fiyat değişikliği yapabilmesi, aşağıdaki koşulların gerçekleşmesine bağlıdır:

1. Paket Tur Sözleşmesinde Fiyatın Değiştirilebileceğine İlişkin Açık Hüküm Bulunması

PTSY m.9'a göre, tur düzenleyicisinin kendisine tanınmış olan fiyat değişikliği (artışı) hakkını kullanabilmesi, tüketici ile aralarında akdedilmiş olan paket tur sözleşmesinde fiyatın değiştirilebileceğinin açıkça belirtilmiş olmasına bağlı tutulmuştur.

2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/I'de benzer şekilde, paket tur sözleşmesinin imzalanmasından sonra paket tur fiyatının artırılmasının ancak bu ihtimalin açıkça sözleşmede saklı tutulması hâlinde söz konusu olacağı belirtilmiş; ancak hukukumuzdaki ve önceki 90/314 sayılı AB Direktifinden farklı olarak, tüketicinin m.10/IV uyarınca fiyat indirimi hakkına da sahip olduğunun belirtilmesi ek şartı getirilmiştir⁵. Bu şart Alman Hukuku bakımından BGB § 651f'de de belirtilmiştir. Buna göre, tur düzenleyicisinin yükümlülüğünün sözleşmenin imzalanmasından sonra, koşulların olağanüstü biçimde değişmesi nedeniyle ağırlaşması hâlinde tüketicinin (*BGB'deki ifadesiyle seyahat edenin*) aleyhine de olsa nasıl ki tur düzenleyicisi bir koruma öngörülebilecekse; benzer imkân tüketici açısından da onun lehine bir iyileşme olması hâlinde de tanınmalıdır. Aslında tüketicinin aleyhine olan bu sözleşmesel kaydın geçerliliği, lehine bir kaydın varlığına bağlı tutulmuştur da denilebilir⁶.

⁵ 2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/IV'de, paket tur sözleşmesi fiyat artışı olasılığını öngörüyorsa, tüketicinin, birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen maliyetlerde, turun başlamasından önce sözleşmenin imzalanmasından sonra meydana gelen herhangi bir düşüğe karşılık gelen bir fiyat indirimi hakkına sahip olacağı; beşinci fıkrasında da fiyat düşüşü durumunda, tur düzenleyicisinin fiili idari masrafları tüketiciye yapılacak geri ödmeden düşme hakkına sahip olacağı; tüketicinin talebi üzerine, tur düzenleyicisinin bu idari masrafların kanıtını sağlayacağı belirtilmiştir.

⁶ Ayrıca BGB § 651f/IV'te de buna ilişkin bir hükme yer verilmiştir. Buna göre, sözleşmede tur fiyatında bir artış olasılığı öngörülmüyorsa, tüketici, birinci fıkranın ilk cümlesinin ikinci bendinde belirtilen fiyatların, ücretlerin veya döviz kurlarının sözleşmenin

Hukukumuzdaki düzenlemelere bakılırsa, önceki 90/314 sayılı AB Direktifi'nde olduğu gibi⁷, tur düzenleyicisine fiyatta artırım yetkisinin, ancak tüketiciye fiyatta indirim hakkının da tanınması şartıyla, verilmesine ilişkin bir düzenleme yoktur. Ancak hukukumuz bakımından ifade edilmeli ki, önceki 90/314 sayılı AB direktifinde indirim şartının tanınması konusunda bir zorunluluk bulunmasa bile, PTSY'nin yürürlüğe girmesinden önce yürürlüğe girmiş olan 6098 sayılı TBK m.24 göz önünde bulundurularak, PTSY'de böyle bir şarta yer verilebilirdi. Zira genel işlem koşullarıyla ilgili “*Değiştirme yasağı*” başlıklı hükme göre; “*Genel işlem koşullarının bulunduğu bir sözleşmede veya ayrı bir sözleşmede yer alan ve düzenleyene tek yanlı olarak karşı taraf aleyhine genel işlem koşulları içeren sözleşmenin bir hükmünü değiştirme ya da yeni düzenleme getirme yetkisi veren kayıtlar yazılmamış sayılır.*” Görüldüğü üzere kanun koyucu, genel işlem koşulu olarak bir aleyhe değişiklik kaydına yer verilecekse, bunun her iki taraf için de olması gerektiğini, 2015/2302 sayılı AB Direktifinden, hatta PTSY'nin yürürlüğe girmesinden çok önce kabul etmiştir. Dolayısıyla TBK'nın ilgili hükmü göz önünde bulundurularak, PTSY'de bu yönde bir düzenleme kabul edilebilirdi. Bu konudaki önerimiz 2015/2302 sayılı AB Direktifinde olduğu gibi, sadece tüketici (*Direktifteki ifadesiyle seyahat eden*) aleyhine olacak şekilde değil, tur düzenleyicisi aleyhine de olacak şekilde tüketiciye bir indirim hakkının öngörülmesine yönelik olarak PTSY hükmünde bir değişiklik yapılmasıdır. Zira böyle bir değişiklik, PTSY'nin bağlı olarak çıkarıldığı TKHK'nun ruhuna ve amacına; ayrıca değişikliğin artış veya indirim şeklinde olabilmesi ihtimaline rağmen sadece fiyat artışlarına ilişkin düzenleme getirip de “*Fiyat Değişikliği*” başlığını tercih eden PTSY m.9'da açısından madde içeriği ile başlığı arasında da uygunluk sağlanmış olacaktır.

imzalanmasından sonra ve turun başlamasından önce değişmesi ve bunun tur düzenleyicisi için daha düşük maliyetlerle sonuçlanması durumunda tur fiyatında bir indirim talep edebilir. Eğer tüketici, bu sözleşme kapsamında borçlu olduğu tutardan daha fazlasını ödemişse, tur operatörü fazla ödenen tutarı geri ödeyecektir. Tur operatörü, fiilen yapılan idari masrafları geri ödenecek fazla tutardan düşebilir. Tüketicinin talebi üzerine, tur düzenleyicisi, yapılan idari masrafların miktarına ilişkin kanıtı sağlar.

⁷ Önceki 90/314 sayılı AB Direktifi m.4/IV-bent a'da “*sözleşme açıkça fiyatın indirim ya da artırım değişikliği ihtimali için değişime imkan vermedikçe, fiyatın açık şekilde nasıl hesaplanacağı ve sadece yakıt masrafları dahil taşıma masrafları, vergiler ya da liman veya havaalanlarındaki biniş veya iniş ücreti, iniş vergileri gibi belirli hizmetler için alınan harçlar, döviz ile ödemenin kararlaştırıldığı paket turlarda döviz kuru değişiklikleri durumları için değişime izin verildiği sözleşmede açıkça belirtilmedikçe, sözleşmede düzenlenmiş olan fiyatların değişikliğe konu olamayacağı*” belirtilmekteydi. Görüldüğü üzere, bu direktif hükmünde fiyatta artırım talebi, fiyatta indirim talebinin de sözleşmede öngörülmesi ve düzenlenmiş olmasına bağlı tutulmamıştı.

İsviçre Hukuku bakımından, 90/314 sayılı AB Direktifi esas alınarak çıkarılmış olan PauRG m.7’de de, sözleşmeyle kararlaştırılan fiyat artışlarının yapılabilmesi için öncelikle sözleşmede bunun açıkça öngörülmesi ve yeni fiyatın nasıl hesaplanacağına ilişkin kesin bilgilerin yer alması, ayrıca fiyat artışının kalkış tarihinden en az üç hafta önce yapılması gerekir. Bundan başka fiyat artışının, yakıt maliyetleri de dahil olmak üzere taşıma maliyetlerindeki artış; iniş ücretleri, limanlardaki biniş veya iniş ücretleri ve havaalanlarındaki ilgili ücretler gibi belirli hizmetlere ilişkin ücretlerdeki bir artış veya pakete uygulanan döviz kurlarındaki bir değişiklik gerekçelerine dayalı olarak yapılabileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, tüketicinin fiyatta indirim talep etme hakkına sahip olduğuna ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Bu sebeple, İsviçre Hukuk doktrininde bu husus eleştirilmiştir. Bir görüş, burada kanun koyucunun 90/314 sayılı AB Direktifi m.4/IV’ten kasıtlı olarak saptığını değerlendirerek, tüketicinin bu hakka sahip olmadığını doğal karşılamış, ancak bu düzenlemeyi tüketici dostu olmayan bir düzenleme olarak nitelendirmiştir⁸.

Sözleşmede fiyat değişikliğine ilişkin hiçbir hükme yer verilmemişse, tur düzenleyicisi diğer şartları sağlamış olsa dahi, hukukumuz bakımından PTSY m.9 kapsamında fiyatta bir değişiklik yapamaz. Yönetmeliğin ilgili hükmü “*açıkça sözleşmede belirtilmesi*”nden söz ettiği için, örneğin, “*Yönetmeliğin ilgili hükmü çerçevesinde tur düzenleyicinin değişiklik hakkının bulunduğu*” belirtilerek, yani sadece Yönetmelik hükmüne bir atıf yapmak suretiyle hatta fiyatta değişiklikten dahi bahsedilmemesi, bu koşul için yeterli değildir⁹. Kanaatimizce Yönetmelikte, sözleşmede yer verme koşulu karşısında, broşürde bir kayıt şeklinde yer verilmesi de bu şartı sağlamak için yeterli değildir¹⁰.

⁸ **Wiede**, kn. 847, 848. Bunun Avrupa ile uyumlu olmadığını ifade eden görüş için bkz. **Hangartner**, Sandro: Das neue Bundesgesetz über Pauschalreisen, Zürich 1997, s. 78.

⁹ Alman Hukukunda, değişiklik çekincesinde hangi durumlarda değişikliğin olacağı ayrı ayrı adlandırılması gerektiği; sadece “*fiyat, değişikliğe tabidir*” şeklinde bir kayıt ekleme durumunda bunun geçersiz olacağı ifade edilmiştir. Bkz. **Kappus**, Andreas: “Klauselwerke, Allgemeine Reisebedingungen”, Vertragsrecht und AGB Klauselwerke, (Hrsg. Friedrich Graf von Westphalen, Rüdiger Pamp, Gregor Thüsing), C.H. Beck Verlag, München 2023, kn. 46.

¹⁰ İsviçre Hukuku bakımından bkz. **Zeiter**, Alexandra/**Schlumpf**, Michael: “PauRG Art.7-10”, CHK- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Wirtschaftsrechtliche Nebenerlasse: FusG, UWG, PauRG und KKG, (Hrsg. Marc Amstutz, Vito Roberto, Hans Rudolf Trüb), 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich 2016, Art. 7, n. 3. Buna karşılık sadece broşürde yer alan bir açıklamanın yeterli olduğu yönünde aksi görüş için bkz. **Hangartner**, s. 75.

Değişikliğin gerçekleşebilmesi, sözleşmede buna yer verilmesine bağlı tutulduğundan, aslında bu durum, tur düzenleyicisinin tek taraflı olarak sözleşme koşullarını değiştirme yetkisine sahip olması şeklinde yorumlanmalıdır. Öncesinde taraf iradelerinin bu yönde bir uyuşma içinde olması, bir tarafın gerçekte tek taraflı bir değişiklik yapmadığını ortaya koyar¹¹. Bu yönüyle, ilgili hükmün cevaz vermesiyle sözleşmeye dahil edilen bir yetkinin kullanımı söz konusudur.

Ayrıca burada ifade edilmelidir ki, tur düzenleyicisinin tek taraflı olarak hazırlamış olduğu sözleşmede bu şekilde bir kayda yer vermiş olması bu kaydın geçerliliği bakımından bir fark yaratmayacaktır.

Bununla birlikte PTSY'nin bu düzenlemesi çerçevesinde sözleşmede yer verilen değişiklik hükümlerinin, TKHK anlamında haksız şart olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği sorusu akla gelebilir. TKHK m.5/IX uyarınca çıkarılmış olan 17.06.2014 tarihli "*Tüketici İşlemlerinde Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik*" ekindeki haksız sözleşme şartlarının sayıldığı fıkrada 1 bent i'deki "*i) Sözleşmeyi düzenleyen mal veya hizmetin bedelini, ifa anında tespit edebileceğini veya yükseltebileceğini öngören ve nihai bedelin, sözleşmenin kurulması anında tespit edilen bedele nazaran çok yüksek olması hâlinde, tüketiciye sözleşmeden dönme hakkı tanımayan şartlar,*" ile

---

Alman Hukuku bakımından ise bir görüş, fiyat değişikliği kaydının belli bir şekli olmadığı, hatta telefonla rezervasyon yapılması hâlinde, tur düzenleyicisinin fiyata ilişkin çekincesini telefonla beyan edebileceği; bunun mümkün olduğunca yazılı metinde teyit edileceği ve yeterli olacağı; sözleşmenin imzalanmasından sonra gönderilen bilgilendirme metninde bu çekinceye yer verilmesi hâlinde ise bunun yeterli olmayacağı, tur düzenleyicinin sözleşmenin değiştirilmesi yolunu izlemesi gerektiği, tüketicinin rızasını alması gerektiği; açık şekilde fiyat hesabında hata yoksa, bu şekilde yapılan bir fiyat artırımı maddesinin geçersiz olacağı ifade edilmiştir. Bkz. **Kappus**, kn. 46. Daha sonra düzenledikleri için bilgilendirme mektuplarının da bu kapsamda sayılmayacağı yönünde ayrıca bkz. **Geib**, 651f, kn. 3.

Hukumumuz bakımından önceki TKHK ve önceki yönetmelik dönemi için, paket tur sözleşmesinde tur programında değişiklik bakımından, tur düzenleyicisinin bu hakkı, tur broşüründe saklı tutabileceği belirtilmiştir. Bkz. **Ceylan**, Tüketicinin Korunması, s. 247.

¹¹ Düşüncemize göre esasen sözleşmeye dayanan bu yetki, İsviçre doktrinindeki bir görüşe göre kanun hükmüne dayanmaktadır. Bkz. **Milivoje**, Mitrovic: Einseitige Änderungsklauseln in Allgemeinen Geschäftsbedingungen, Dike Verlag, Zürich 2022, kn. 14, 159.

Alman Hukukunda da, öncesinde sözleşmeyle sahip olunan bu yetki irdelemesinde bulunmadan, tur düzenleyicisinin tek taraflı değişiklik yapmasından söz edilmektedir. Bkz. **Staudinger**, Ansgar: "§ 651f- § 651g", Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar, (Hrsg. Reiner Schulze), 11. Auflage, Nomos Verlag, Baden-Baden 2022, § 651f, kn. 1, § 651g, kn. 1.

bağlantılı fıkra 2 bent b'deki "b) (i) alt bendi için, ilgili mevzuatta aksine bir hüküm bulunmaması ve fiyat değişikliği yönteminin sözleşmede açıkça belirlenmiş olması şartıyla sözleşmede fiyat endeksi hükümlerine yer verilebilir." hükümleri göz önünde tutulduğunda, değişiklik yapılmasına ilişkin kayıtların haksız şart olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Gerçekten öncelikle artış miktarının ilk fiyata nazaran oldukça yüksek sayıldığından söz etmek mümkün değildir, zira aşağıda açıklanacağı üzere¹², PTSY m.9 anlamında bir değişiklik ancak tur bedelinin yüzde beşine kadar mümkündür. Sonrasında, fiyat değişikliği yöntemi, PTSY m.9'da belirli koşullara bağlanarak açıklanmakta ve sözleşmede buna yer verilmesi zorunlu tutulmaktadır. Bu açıdan da, Tüketici İşlemlerinde Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde, böyle bir şarta yer verilebilmesinin koşulları gerçekleşmiş görünmektedir. İfade edilmelidir ki, bu kayıtların haksız şart sayılmaması, sadece haksız olarak nitelendirilmemesi yönündendir, aksi düşünceyle, bu kayıtlar bireysel olarak müzakere edilmiş sözleşme kayıtları olarak anlaşılmamalıdır.

2. Tur Düzenleyicisinin Yapacağı Fiyat Değişikliğini Tüketicie Bildirmesi

Hukukumuzda, tur düzenleyicisinin, fiyat değişikliğinin gerekçesini ve nasıl hesaplanacağını sözleşmede öngörülen hareket tarihinden en az yirmi gün öncesinde tüketiciye yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile bildirmesi gerektiği düzenlenmiştir (PTSY m.9).

90/314 sayılı önceki AB Direktifi m.4/IV'te de, öngörülen hareket tarihinden önceki yirmi gün boyunca sözleşmede belirtilen fiyatın artırılmayacağı belirtilmişti. İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7'de ise, en az üç hafta önce yapılması gereken bildirim yeni fiyatın nasıl hesaplanacağına ilişkin kesin bilgileri içermesi; yakıt maliyetleri de dahil olmak üzere taşıma maliyetlerindeki artış, iniş ücretleri, limanlardaki biniş veya iniş ücretleri ve havaalanlarındaki ilgili ücretler gibi belirli hizmetlere ilişkin ücretlerdeki bir artış veya pakete uygulanan döviz kurlarındaki bir değişiklikle gerekçelendirilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/III'de, kapsamı ne olursa olsun, fiyat artışının ancak; tur düzenleyicisinin turun başlamasından en geç 20 gün önce tüketiciyi bu artışa ilişkin bir gerekçe ve hesaplamayla birlikte kalıcı veri saklayıcı ile açık ve anlaşılır bir şekilde bilgilendirmesi hâlinde mümkün olacağı ifade edilmiştir. Alman Hukuku bakımından BGB § 651f/T'de de

¹² Bkz. II.B.3 başlığı altındaki açıklamalarımız.

tur düzenleyicisinin, fiyat artışını ve bunun nedenlerini açık ve anlaşılır bir şekilde, fiyat artışının hesaplanmasını¹³ da belirterek, kalıcı veri saklayıcı ile tüketiciye bildireceği; bir fiyat artışının ancak bu gerekliliklere uygun olması ve turun başlamasından en geç 20 gün önce tüketicinin bilgilendirilmesi hâlinde geçerli olacağı düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere, tur düzenleyicisinin fiyat değişikliği (artışı) yapabilmesi için sadece bunun sözleşmede açıkça belirtilmiş olması yeterli görülmemiş; bu talebin tüketiciye bildirmesi gerektiği kabul edilmiştir. Ancak söz konusu bildirim kapsam, süre ve şekil yönünden belli kurallara tabi tutulmuştur. Bununla birlikte tüketiciyi koruma amaçlı getirilen bu kurallar uygulamada sıklıkla ihlal edilmektedir. Dolayısıyla bu kurallara daha yakından değinmek önem taşımaktadır.

a. Bildirimin Kapsamı

Hukukumuz bakımından tur düzenleyicisinin PTSY m.9 kapsamında yapmak istediği fiyat değişikliği (artışı) bildirimının neleri içermesi gerektiği ilgili hükümde belirtilmiştir. Buna göre, fiyat artışının gerekçesi ve nasıl hesaplanacağı bildirimde yer alması gereken hususlardır. İsviçre Hukuku bakımından da PauRG m.7'de fiyatın nasıl hesaplanacağını yer alması ve fiyat artışının gerekçelendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. 2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/III'de de fiyat artışının, bu artışa ilişkin bir gerekçe ve hesaplama ile birlikte tüketicinin bilgilendirmesi hâlinde mümkün olacağı belirtilmiştir. Alman Hukuku bakımından benzer şekilde, BGB § 651f/I'de tur düzenleyicisinin, fiyat değişikliğini, tur fiyatındaki değişikliklerin nasıl hesaplanacağını ve bunun nedenlerini tüketiciye bildirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla sadece fiyat artışının yapılmak istendiğine ilişkin yapılan bir bildirim, yeterli bir bildirim olarak nitelendirilemez. Bildirimin fiyat artışının gerekçesini ve fiyattaki artış neticesinde oluşan güncel fiyatın nasıl hesaplanacağını da içermesi gerekir.

Anılan düzenlemelerin tamamı göz önünde bulundurulduğunda, fiyat artışının gerekçesi konusunda tur düzenleyicisinin bir serbesti içinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Aşağıda ayrıca fiyat artışıyla ilgili PTSY m.9'daki diğer koşullar arasında değinileceği üzere¹⁴, fiyatta bir artış ancak hükümde belirtilen sınırlı hâllerde mümkün olabilir. Dolayısıyla tur düzenleyicisi, yapacağı fiyat artışı bildiriminde artışı bu hâllerle gerekçelendirmek

¹³ Alman Hukuku'nda bir görüş, fiyat artışının nasıl hesaplanacağına dair bilginin sözleşmede de belirtilmiş olması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. **Geib**, § 651f, kn. 3.

¹⁴ Bkz. II.B.4. başlığı altındaki açıklamalarımız.

zorundadır. Bu konuda 90/134 sayılı önceki AB Direktifi'nde ve İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7'de açıklayıcı bir ifadeye yer verilmiştir. Şöyle ki, fiyattaki değişikliğin yakıt maliyetleri de dahil olmak üzere taşıma maliyetlerindeki artış, iniş ücretleri, limanlardaki biniş veya iniş ücretleri ve havaalanlarındaki ilgili ücretler gibi belirli hizmetlere ilişkin ücretlerdeki bir artış veya pakete uygulanan döviz kurlarındaki bir değişiklik ile gerekçelendirilmesi koşuluyla yapılabileceği ifade edilmiştir.

Gerekçeye yer verilse ve değişen fiyat veya artış miktarı belirtilmiş olsa dahi, söz konusu bildirim bu kapsamda yapılmış bir bildirim olarak değerlendirilmesi için yeterli olduğu düşünülmemelidir. Çünkü fiyat artışının nasıl hesaplanacağına da bildirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Burada sözü edilen hesaplama, güncel fiyattan önceki fiyatın çıkarılması gibi basit bir hesaplama olarak algılanmamalıdır. Bunun yerine güncel fiyattaki değişikliğin hesabı ayrıntılı olarak belirtilmelidir. Örneğin 10.000 TL olarak kararlaştırılan turun benzin fiyatlarındaki artış dolayısıyla 10.500 TL olacağı şeklindeki bir fiyat artış bildiriminde, sözleşmenin imzalandığı tarihte benzinin litre fiyatının 10 TL olduğu, ancak şu an itibarıyla 40 TL olduğu, tur için toplam 500 km yol yapılacağı, daha önce yol giderinin 5.000 TL olacağı öngörülürken, şu an bu giderin 20.000 TL olduğu; taşıma giderlerinde 15.000 TL'lik bir artış olduğu; tura katılan 30 kişiye bu gider paylaştırıldığına, tur ücretinin kişi başı 500 TL artacağı, dolayısıyla 10.500 TL olacağı şeklinde bir hesaplama yapılarak bildirilmesi uygun olur.

b. Bildirimin Zamanı

Hukukumuzda tur düzenleyicisinin fiyat değişikliğine (artışına) ilişkin bildirim belli bir zamana kadar yapabileceği ifade edilmiştir (PTSY m.9). Buna göre tur düzenleyicisi, fiyat değişikliği bildirimini, sözleşmede öngörülen hareket tarihinden en az yirmi gün öncesinde tüketiciye bildirmelidir. 90/314 sayılı önceki AB Direktifi m.4/IV-bent b'de; 2015/2302 sayılı yürürlükteki AB Direktifi m.10/III'de ve Alman Hukuku'nda BGB § 651f/I'de benzer şekilde, fiyat artışının ancak tur düzenleyicisinin turun başlamasından en geç 20 gün önce tüketiciyi bu artışa ilişkin bilgilendirmesi hâlinde mümkün olacağı belirtilmiştir. İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7'de ise, sözü edilen düzenlemelerden farklı olarak, bu bildirim hareket tarihinden en az üç hafta önce yapılması gerekliliğinden söz edilmiştir. Buna rağmen İsviçre Hukuk doktrininde, bildirim, gün esas alınarak, en geç hareket tarihinden 22 gün önce yapılması gerektiği ifade edilmiştir¹⁵.

¹⁵ Zeiter/Schlumpf, Art. 7, kn. 5; Wiede, kn. 801.

İlgili düzenlemelerden anlaşıldığı üzere, fiyatta artış yapmak isteyen tur düzenleyicisi bu hakkını dilediği zamanda ya da zamana kadar değil, kendisine yönetmelikte tanınan zamana kadar yapmış olmalıdır.

Tur düzenleyicisinin bu bildirimının sözleşmede öngörülen hareket tarihinden en az yirmi gün öncesinde (*İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7'de en az üç hafta öncesinde*) tüketiciye gönderilmiş olması mı yoksa varmış olması mı gerekeceği açık değildir. Yoruma ihtiyaç duyulan bu noktada tüketici lehine bir yorum yapılması gerekir. Dolayısıyla kanundaki "... en az yirmi gün öncesinde katılımcıya bildirmelidir." ifadesini hareket tarihinden en az yirmi gün öncesinde bu bildirim tüketiciye varmış olmasının gerekli olduğu şeklinde anlamak ve yorumlamak tüketicinin lehine olacaktır. Çünkü, kanun koyucunun buradaki yirmi günlük süreyi kabul etmesinin amacı, tüketicinin esasında aleyhine olan bu değişikliği bir an önce öğrenmesini ve ekonomik durumunu buna göre ayarlamasını, hazırlık yapmasını sağlamaktır. Hâl böyle iken, aksi bir yorumla, bildirim tüketiciye ulaşması bakımından postada veya herhangi bir sebeple yaşanacak olan gecikmeyi tüketiciye yüklemek, onun korunması amacına hizmet etmeyecektir.

Burada açıklığa kavuşturulması gereken bir husus da, 20 günlük sürenin ne şekilde hesaplanacağıdır. Bu konuda hukukumuz bakımından TKHK m.83 atfıyla uygulama bulabilen TBK m.92/I, bent 1'deki "*Gün olarak belirlenmiş süre, sözleşmenin kurulduğu gün sayılmaksızın, bu sürenin son günü dolmuş olur.*" hükmü kıyasen göz önünde bulundurulabilir. Şöyle ki hesaplamaya başlanacak tarih, öngörülen hareket tarihi olacağı için, hareket günü sayılmaksızın sürenin son gününü tespit etmek gerekir. Örneğin, bir turun öngörülen hareket tarihinin 30 Nisan 2023 olduğunu varsayalım. Bildirim yapılabilmesi için son günü belirleyebilmek için 30 Nisan 2023 gününü saymaksızın 20. günü tespit etmek için geriye doğru sayıldığında, 20. gün, 10 Nisan 2023 günü olacaktır. Bu kapsamda, hükümdeki ifade en az 20 gün öncesini işaret ettiği için, 20 gün öncesi, 9 Nisan 2023 günü olmalıdır. Dolayısıyla turun fiyatının değişikliği bildiri en geç 9 Nisan 2023 gününde tüketiciye varmış olmalıdır. Nitekim Alman Hukuku'nda da hareket gününün, 20 günlük süre hesabında belirleyici olması sebebiyle, o günün hesaplanmanın dışında bırakılması gerektiği, dolayısıyla tur düzenleyicisinin bildirimini turun başlangıcından önceki 21. günde varmış olmasının gerektiği ifade edilmiştir. Bu sebeple genel seyahat koşullarında, -yasal ifadede olduğu gibi- en geç 20 gün şeklinde değil, az önce bahsedilen şekilde daha açıklayıcı bir şekilde ifade edilmesi gerektiği, sadece yasadaki ifadenin

kullanılmasının yanıtıcı olduğu belirtilmiştir¹⁶. Buna karşılık turun başlangıcının 30 Haziran olduğu bir örnek bakımından doktrinde, bildirim son varma tarihinin 10 Haziran olduğunun belirtilmesi¹⁷, kanaatimizce yerinde değildir.

Dolayısıyla hareket tarihi 30 Nisan 2023 olan tur örneği çerçevesinde, 9 Nisan 2023 ve sonrasında fakat turun hareket tarihinden önceki herhangi bir tarihte yapılmış olan ya da daha önce bir tarihte yapılmış olsa bile 9 Nisan 2023'ten sonra tüketiciye ulaşan bir bildirim varlığında artık, tur düzenleyicisinin değişiklik yapma hakkının koşullarının gerçekleşmediği, böylece değişiklik yapma hakkının ortadan kalkacağı sonucuna varılacaktır¹⁸. İsviçre Hukuk doktrininde bir görüş, geç bildirim hâlinde, tüketicinin PauRG m.10'da tüketiciye tanınmış olan seçimlik haklarını kullanabileceğini ifade etmişse de¹⁹ kanaatimizce burada değişikliğin yapılması için koşulların gerçekleşmemesi sebebiyle, bu hüküm çerçevesinde herhangi bir değişiklik yapma imkânı kalmayacaktır, bu sebeple, tüketicinin aleyhine bir sonuç doğmayacağı için, kanunda belirtilen haklarını kullanmasına da yer olmayacaktır. Kaldı ki ne İsviçre Hukukundaki ne de hukukumuzdaki yasal düzenlemede, bu kapsamda yapılan değişiklikler bakımından seçimlik hakların kullanılabilirliğine ilişkin bir hükme yer verilmiştir. Nitekim İsviçre Hukukunda yerinde olarak başka bir görüş, bu koşulların kümülatif koşullar olduğunu, herhangi birinin sağlanmamış olması hâlinde, artık fiyat değişikliğinin söz konusu olamayacağını belirtmiştir²⁰.

¹⁶ **Kappus**, kn. 47.

¹⁷ **Kern**, Christoph Alexander: "Titel 9 Werkvertrag und ähnliche Verträge, Untertitel 4a Pauschalreisevertrag, Reisevermittlung und Vermittlung verbundener Reiseleistungen, § 651f-651g", Jauernig Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar, (Hrsg. Rolf Stürner), 19. Auflage, C.H. Beck Verlag, München 2023, kn. 2.

¹⁸ Tura katılan birden fazla tüketicinin olduğu düşünüldüğünde, tur düzenleyicisinin bazı tüketiciler açısından bildirim süresine uygun davranıp bazı tüketiciler açısından uygun davranmadığı ihtimalinde tur bedelinin ne şekilde olacağı sorusu akla gelebilir. Kanaatimizce, bildirim süresine uygun davranılan tüketiciler (diğer koşullar da gerçekleşmiş olursa), fiyatı değişmiş olan tur bedelini ödemekle yükümlü olacakken; bildirim süresine uyulmayan tüketiciler, fiyat değişikliğinin koşullarının sağlanmaması sebebiyle mevcut tur bedelini ödemekle yükümlü olacaklardır.

¹⁹ **Hangartner**, s. 77.

²⁰ **Wiede**, kn. 846. Ancak bu yazar, tüm koşulların sağlanıp da fiyat artışının %10'dan fazla olması hâlinde bunun esaslı sözleşme değişikliği olacağını, bunu kabul etmeyen tüketicinin sözleşmeden dönebileceği ve buna bağlı haklarını kullanabileceğini ifade etmiştir. Bunun için bu artışın tur düzenleyicisi için öngörülemez ve önlenemez olması gerektiğini, aksi takdirde, sözleşmede kabul edilemez bir değişiklik olacağını, tüketicinin bunu kabul etmek zorunda olmayacağını belirtmiştir. Bkz. **Wiede**, s. 846.

3. Fiyat Değişikliğinin Sözleşme Bedelinin Belli Bir Yüzdesini Geçmemesi

Hukukumuz bakımından PTSY m.9 kapsamında yapılacak bir fiyat değişikliğinin (artışının) sözleşme bedelinin %5'ini geçemeyeceği belirtilmiştir (m.9/I). 2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/I'de, fiyat artışının paket turun toplam fiyatının %8'i aşması hâlinde, diğer değişiklikleri düzenleyen m.11/II ve V hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Alman Hukuku bakımından, önemli değişikliklerin düzenlendiği BGB § 651g/I'de, § 651f/I uyarınca sözleşmede saklı tutulan fiyat artışının tur fiyatının %8'ini aşması hâlinde, tur düzenleyicisinin bunu tek taraflı olarak yapamayacağı; bu şekildeki bir fiyat artışını tüketiciye teklif edebileceği ve tüketicinin fiyat artış teklifini kabul etmesini veya tur düzenleyicisi tarafından belirlenen ve makul olması gereken bir süre içinde sözleşmeden döndüğünü beyan etmesini isteyebileceği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere, § 651f'nin uygulama alanına Direktiftekiyle aynı oranda bir sınır getirilmiştir. 90/314 sayılı önceki AB Direktifinde ise bir oran sınırı getirilmemişti. İsviçre Hukuku bakımından ise esaslı değişikliklerin düzenlendiği PauRG m.8'de, sözleşmede kararlaştırılan fiyatta %10'dan fazla artış yapılmasının esaslı değişiklik olarak kabul edileceği ifade edilmiştir. Bu hükümden yola çıkılarak, İsviçre Hukuku bakımından %10'luk bir sınır getirildiği görülmektedir.

Fiyat değişikliğine neden olan hâllerden biri gerçekleşmiş olsa dahi tur düzenleyicisi, bu değişikliği, hukukumuz bakımından en fazla sözleşme bedelinin %5'i (Alman Hukuku bakımından %8'i, İsviçre Hukuku bakımından %10'u) kadar bir artışla yapabilecektir. Örneğin, 10.000 TL bedelli bir turun fiyatında bir artış yapılmak isteniyorsa bu en fazla 500 TL olacaktır, yani güncel bedel 10.500 TL'den fazla olamayacaktır.

Yabancı para kaydı borçlarında, artış oranının hangi bedel esas alınarak uygulanacağı da belirtilmelidir. Şöyle ki sözleşmede turun bedelinin "avro/dolar karşılığı TL" olarak belirlendiği durumlarda, artışın para borcunun ifa edilmiş olduğu zamandaki TL karşılığının %5'ini geçmemesi gerektiği kabul edilmelidir. Örneğin 5.000 avro karşılığı TL olarak kararlaştırılan turun bedelinde yapılacak artışta, paranın ifa zamanındaki kur karşılığı üzerinden bir hesaplama yapılmalı, yoksa 5.000 avronun %5'inin geçemez şeklinde yorumlanmamalıdır. Çünkü buradaki borç, bir yabancı para borcu değil, yabancı para kaydı borcudur.

Hukukumuz bakımından doktrinde %5'i geçen bir artışın yapılması hâlinde, tüketicinin PTSY m.10 gereği herhangi bir tazminat ödemediği sözleşmeden dönebileceği ya da değişikliği ve fiyat üzerindeki etkilerini açıkça

belirten ek sözleşmeyi kabul edebileceği ifade edilmiştir²¹. İsviçre Hukuk doktrininde de bir görüş, %10'dan fazla bir fiyat artışını kabul etmek istemeyen tüketicinin PauRG m.10'a göre sözleşmeden dönebileceğini ifade etmiştir²². Gerçekten de iki yönetmelik hükmü birlikte değerlendirildiğinde, bahsedilen oranın üzerinde kalan artışlar bakımından PTSY m.10 hükmünün uygulama alanı bulacağı kabul edilmelidir.

Artış oranları kıyaslandığında, AB Direktifi ve buna göre Alman Hukukunda %8, İsviçre'de ise %10 oranı bulunmasına rağmen, hukukumuzda %5 oranında sınırlama getirilmesi ilk bakışta tüketici lehine daha ilerici bir düzenleme gibi görünmektedir. Ancak konu, PTSY m.10 ile birlikte değerlendirildiğinde, fiyat artışı %5 oranını geçtiği anda, PTSY m.10 uygulama alanı bulacaktır. İleride ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere²³, bu madde tüketici aleyhine olacak şekilde birtakım sonuçlar doğurmaktadır. Kısaca bahsetmek gerekirse, m.10, AB Direktifi ve BGB hükümlerinden farklı olarak, en başta sözleşmede buna ilişkin bir kayda yer verilmesini aramadığından tüketici aleyhinedir. Bundan başka tüketici, m.10 düzenlemesi ile, sadece seçimlik hakları kullanma yönünde bir zorlamaya maruz bırakılmaktadır. Bunun anlamı, tüketicinin ya artışı ya da alternatif turu kabul etmesi yahut sözleşmeden dönmesidir. Görüşümüze göre tüketici ayrıca her zaman sahip olduğu mevcut fiyat üzerinden turun ifasına yönelik talebi de ileri sürebilmelidir. Ancak bu görüş kabul edilmediğinde, m.10'un, tüketiciyi, sözleşmede buna ilişkin bir kayıt bile bulunmayan bir artışı kabul etmeye zorlayan bir içeriğe sahip olacağı belirtilmelidir.

Sonuç olarak, ilk bakışta tüketici aleyhine bir öneri olduğu izlenimi verecekse de belirtmiş olduğumuz gerekçelerle, PTSY m.9'daki artış oranı sınırlamasının %8 oranına yükseltilmesini önermekteyiz.

4. Fiyat Değişikliğinin Yapılabileceği Bir Durumun Ortaya Çıkması

Tur düzenleyici, paket tur sözleşmesinde kendisine verilen fiyat değiştirme (artırma) yetkisini ancak belli durumların varlığı hâlinde kullanabile-

²¹ **Demir**, Bahadır: 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Paket Tur Sözleşmeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 133. Sözleşmede, tur düzenleyicisine, bu oranın üzerinde fiyat değiştirme yetkisi veren hükümlerin geçersiz olduğu yönündeki görüş için bkz. **Çabri**, Sezer: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Adalet yayınevi, Ankara 2016, s. 843.

²² **Rusch**, Arnold F./**Huguenin**, Claire: "Einseitige Änderungsrechte in allgemeinen Geschäftsbedingungen - das trojanische Pferd im Vertrag", Schweizerische Zeitschrift für Wirtschafts- und Finanzmarktrecht, 2008, s. 50-51; **Zeiter/Schlumpf**, Art. 7, kn. 6; **Wiede**, s. 846.

²³ Bkz. III. B, C.1 ve D. başlığı altındaki açıklamalarımız.

cektir. Sınırlı şekilde ele alınan bu durumlar, sözleşmenin imzalanmasından sonra ortaya çıkmış olmalı²⁴; ilgili hukukî düzenlemede ifade edilmiş olmasa da, tur düzenleyicisi tarafından öngörülemez olmalıdır²⁵. Ayrıca bu durumların ortaya çıktığını, iddiada bulunan paket tur düzenleyicisi ispat edecektir.

Hukukumuz bakımından PTSY m.9'da açıkça ve sınırlı şekilde sayılan durumlar şu şekildedir:

a. Fiyat Değişikliğinin Sözleşme Bedelinin Döviz Cinsinden Belirlendiği Yurt Dışına Yönelik Paket Turlarda Döviz Kurunda Meydana Gelen Olağan Dışı Değişikliklerden Kaynaklanması

Döviz kurundaki herhangi bir değişiklik değil, olağan dışı değişikliklerin bu kapsamda olduğu anlaşılmaktadır. Hem 90/314 sayılı önceki AB Direktifinde hem de 2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/I bent c'de, döviz kurlarındaki değişikliğin, hukukumuzda olduğu gibi, olağan dışı niteliğe sahip olması aranmamıştır. Alman Hukuku bakımından BGB § 651f'de ve İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7'de Direktifle benzer tutum sergilenmiştir.

Tur bedelinin döviz cinsinden belirlenmediği durumlarda, Türk lirasının değer kaybetmesi gerekçesiyle bir değişiklik yapmanın mümkün olup olmayacağı da değerlendirilmelidir. İlgili hüküm açıkça sözleşme bedelinin döviz cinsinden belirlendiği yurt dışına yönelik paket turlardan söz etmektedir. Bu sebeple, bu kapsamda bir değişiklik yapmak mümkün olmaz²⁶. Yurt dışına yönelik bir turun fiyatının ülke parasıyla belirlendiği ve paranın aşırı değer kaybettiği durumlarda, hakkaniyete aykırı sonuçlar doğacağı düşünülebilir. Ancak, tacir olan tur düzenleyicisinin, tur bedelini, basiretli bir tacir gibi davranarak PTSY m.6/II uyarınca döviz cinsinden belirleyebilecekken; TL cinsinden belirlemesi ve sonradan fiyat değişikliği talep etmesi kabul edilmemelidir. Yurt dışına yönelik turun fiyatını ülke parasıyla belirleyen tur düzenleyicisi, fiyatta değişiklik yapmak istiyorsa bunu PTSY m.10

²⁴ Alman Hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Tonner**, Klaus: “§§ 651a-Anh. § 651y”, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 6, (Hrsg. Franz Jürgen Säcker, Hartmut Oetker, Bettina Limperg), 9. Auflage, C.H.BECK Verlag, München 2023, § 651f, kn. 2.

²⁵ **Roberto**, Vito: “Das neue Pauschalreisegesetz” recht, Cilt 12, Sayı 1, 1994, s. 15, dn 63; **Yurt**, s. 89.

²⁶ Doktrindeki bir görüş, bedeli Türk Lirası cinsinden belirlenen paket turlar bakımından da Yönetmeliğin 9'uncu maddesinin kıyasen uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bkz. **Sayın**, Feyza Eren: Paket Tur Sözleşmesi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 192.

kapsamında yapabilir. Bundan başka tur düzenleyicisinin, TBK m.138'e dayanan uyarılama talebi de saklıdır. Aynı sonuçlar, yurt dışına yönelik paket tur fiyatının yabancı para kaydı borcu olarak belirlendiği durumlarda da geçerlidir.

b. Fiyat Değişikliğinin Yakıt Giderlerindeki Olağan Dışı Değişikliklerden Kaynaklanması

Görüldüğü üzere, yakıt giderlerinin de fiyat değişikliğine yol açabilmesi için olağan dışı bir değişiklik olması aranmıştır. 90/314 sayılı önceki AB Direktifinde "yakıt masrafları dahil taşıma masraflarındaki değişiklikten kaynaklı durumlar"dan; 2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/I bent a'da, "fiyat artışının yakıt veya diğer güç kaynaklarının maliyetinden kaynaklanan yolcu taşıma fiyatındaki değişikliğin doğrudan bir sonucu olması"ndan; Alman Hukuku bakımından BGB § 651f/I'de, "yakıt veya diğer enerji kaynaklarının maliyetlerinin artması nedeniyle yolcu taşımacılığının fiyatının artması"ndan; İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7'de, "yakıt maliyetleri de dahil olmak üzere taşıma maliyetlerindeki artış"tan söz edilmiştir. Görüldüğü üzere, hukukumuzdakinden farklı olarak, olağan dışı değişiklik şartı aranmamış ve sadece yakıt giderleri ile sınırlandırılmamış, taşıma masrafları şeklinde genel bir ifade tercih edilmiştir. Hukukumuzda, taşıma masrafı olarak sadece yakıt giderleri şeklinde dar kapsamlı bir ifadenin tercih edilmesi, tüketicinin lehine bir durum olarak görülebilir.

c. Fiyat Değişikliğinin Liman, Havaalanı Gibi Yerlerde Tahsil Edilen Vergi, Resim, Harç ve Benzeri Yasal Yükümlülüklerde Meydana Gelen Değişikliklerden Kaynaklanması

Hukukumuzda bu durumla ilgili meydana gelen değişikliğin olağan dışı olması aranmamış, sözü edilen kalemlerde meydana gelen her türlü değişikliğin fiyatta değişikliğine neden olacağı kabul edilmiştir.

90/314 sayılı önceki AB Direktifinde "vergiler ya da liman veya havaalanlarındaki biniş veya iniş ücreti, iniş vergileri gibi belirli hizmetler için alınan harçlar"dan; 2015/2302 sayılı AB Direktifi m.10/I, bent b'de, "turist vergileri, iniş vergileri veya limanlarda ve havaalanlarında biniş veya iniş ücretleri dahil olmak üzere, paketin gerçekleştirilmesinde doğrudan yer almayan üçüncü taraflarca sözleşmeye dahil edilen seyahat hizmetlerine uygulanan vergi veya ücretlerin seviyesindeki değişikliğin doğrudan bir sonucu olması"ndan; Alman Hukuku bakımından BGB § 651f/I'de, "turist vergisi, liman veya havaalanı ücretleri gibi kararlaştırılan seyahat hizmetlerine ilişkin vergi ve diğer harçlardaki artış"tan; İsviçre Hukuku bakımından PauRG m.7'de, "iniş ücretleri, limanlardaki biniş veya iniş ücretleri ve

havaalanlarındaki ilgili ücretler gibi belirli hizmetlere ilişkin ücretlerdeki bir artış”tan söz edilmiştir.

C. Tur Düzenleyicisinin Fiyatta Değişiklik Yapma Hakkının ve Bu Değişikliğin Hukukî Niteliği

Koşulları gerçekleştiği takdirde, tur düzenleyicisinin tek taraflı, varması gerekli bir irade beyanıyla kullanabileceği bir hakkın varlığı söz konusudur. Hukukî ilişkinin kapsamında yaratacağı değişiklik sebebiyle, bu hak, değiştirici yenilik doğuran bir hak olarak nitelendirilmelidir²⁷. Tur düzenleyicisinin usulüne uygun şekilde yapacağı bildirimle bu hakkını kullanmasıyla, sözleşmenin fiyatında değişiklik tüketicinin sonradan ayrıca kabulüne bağlı olmaksızın gerçekleşecektir²⁸.

Tur düzenleyicisinin tek taraflı olarak yapacağı bu değişiklik, kanuni ya da yargısal bir uyarılama olarak nitelendirilemez. Çünkü sözleşmedeki değişiklik, kanuni uyarlamada bir kanun maddesine dayanmaktayken; yargısal uyarlamada bir mahkeme kararına dayanmaktadır. Burada geçerliliği ve sınırları kanun tarafından düzenlenmiş iradi bir uyarılamanın varlığından söz edilebilir. Çünkü burada olduğu gibi iradi uyarılama her iki tarafın ortak iradesiyle gerçekleşmektedir. Tur düzenleyicisinin sözleşmenin kurulmasından sonra ancak ifasından önce tek taraflı olarak bu şekilde bir değişiklik yapabilmesinin dayanağı aslında tüketici ile arasındaki sözleşme hükmüdür. Sözleşmede bu şekilde bir kayda yer verilmediği durumlarda bir fiyat değişikliğinden, yani iradi uyarılamadan söz edilemeyecektir. Bu ihtimalde tur düzenleyicisinin TBK m.138 çerçevesinde uyarılama talep edip edemeyeceği açıklanmalıdır. Aslında, tarafların böyle bir uyarılama kaydına yer vermeleri hâli uygulamada ender rastlanabilir bir durumdur. Böyle bir durumda,

²⁷ Doktrinde, PTSY m.9 kapsamında kalan ve usulüne uygun olarak yapılan bu değişikliği tüketicinin kabul etmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Bkz. **Çınar**, Ömer: “Madde 51/Çınar Şerhi”, Milli Şerh, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016, (Millî Şerh), s. 843; **Gözüküçük**, Hilal Nur: Paket Tur Sözleşmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2021, (<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/73997/PAKET%20TUR%20S%C3%96ZLE%C5%99EMES%C4%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 22.09.2023), s. 70.

Ancak zaten yapılan değişiklik PTSY m.9’a uygunsuzsa, tüketicinin bu yönde bir kabul iradesini aramaya dahi gerek yoktur. Bu beyanın ya tur düzenleyici ya da aracısı tarafından tüketiciye mevzuata uygun şekilde açıklanmasıyla değişiklik gerçekleşecektir.

²⁸ Benzer yönde bkz. **Aydoğdu**, Murat/**Kahveci**, Nalan: Tüketici Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s. 906, dn. 3417. Alman Hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Geib**, § 651f, kn. 9.

tarafının uyarılama talep etmekten vazgeçmiş oldukları düşünülerek TBK m.138'in uygulanmayacağı sonucuna varılmamalıdır. Bu durumda, iradi uyarılama olmaz; ancak tur düzenleyicisi, TBK m.138 çerçevesinde (TKHK m.83 atfıyla), şartlar da gerçekleşmişse, yargısal uyarılama talep edebilir²⁹.

Doktrinde, PTSY m.9 kapsamında yapılan fiyat değişikliğini öğrenen tüketicinin, tur düzenleyicisinin kendisine benzer nitelikte başka bir paket tur önermesi hâlinde teklif edilen bu paket tura katılabileceği veya bu teklifi kabul etmediği takdirde sözleşmeden dönebileceği belirtilmiştir³⁰. Ancak kanaatimizce, tüketici, PTSY m.10 kapsamında yapılan değişiklikler bakımından bu haklara sahiptir, PTSY m.9'da bu yönde bir düzenleme bulunmadığından bu görüşe katılmak mümkün değildir³¹.

III. ESASLI NİTELİKTEKİ FİYAT DEĞİŞİKLİKLERİ

A. Esaslı Fiyat Değişikliğinin Kapsamı

Hukukumuzda, PTSY m.10'da “Sözleşmenin esaslı unsurlarında değişiklik” başlığı altında esaslı fiyat değişikliklerini de içerecek şekilde şöyle bir düzenleme benimsenmiştir: “Paket tur düzenleyicisi veya aracısı tarafından paket turun başlamasından önce, katılımcıdan kaynaklanmayan nedenlerle sözleşme içeriğinde yapılan önemli değişiklikler ile 9 uncu maddede belirtilen sebeplerle yapılan fiyat değişikliği hariç diğer fiyat değişiklikleri esaslı sözleşme değişikliği olarak nitelendirilir.” Görüldüğü üzere, PTSY m.9'da belirtilen sebeplerle yapılan fiyat değişiklikleri haricindeki fiyat değişiklikleri esaslı sözleşme değişikliği olarak kabul edilmiştir. PTSY m.10 kapsamında nelerin esaslı sözleşme değişikliği sayılacağına ilişkin bir değerlendirme yapılması gerekeceken³²; esaslı sözleşme değişikliği niteliğindeki

²⁹ 818 sayılı Borçlar Kanunu m.365/II'nin (TBK m.480) kıyasen uygulanabileceği kabulüyle benzer yönde bkz. **Yurt**, s. 90. Farklı yönde bkz. **Arslan**, İ. Yılmaz: 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2014, s. 597. PTSY m.9'un TBK m.138 ve TBK m.480/II hükümlerinin bir görünümü olduğu yönünde bkz. **Şahin**, Turan: “Paket Tur Sözleşmesinin Sona Ermesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, 2022, s. 76, dn. 35.

³⁰ **Kara**, İlhan: Tüketici Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 974; **Şahin**, s. 76.

³¹ Benzer yönde bkz. **Özlük**, Betül: “Pandeminin Paket Tur Sözleşmelerine Etkisi”, Pandeminin (Covid-19'un) Sözleşmelerin İfasına Etkisi, (Ed. Çiğdem Kırca, F. Tülay Karakaş), Yetkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 177, dn. 603.

³² Fiyat değişikliği dışında bir değişiklik için, nelerin esaslı sözleşme değişikliği olarak nitelendirileceğine ilişkin, hükümde “tura katılanlardan kaynaklanmayan nedenlerle sözleşme içeriğinde yapılan önemli değişiklikler” ifadesine yer verildiği için, bir yorum ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Çünkü ilgili mevzuatta sözleşme içeriğinde yapılan hangi değişikliğin önemli bir değişiklik sayılması gerektiği açıklanmamıştır. TKHK'nun

fiyat değişikliği bakımından bir değerlendirmeye ihtiyaç bulunmamaktadır. Sadece, PTSY m.9 kapsamında belirtilen sebepler dışında yapılan bir fiyat değişikliğinin varlığı yeterlidir.

Bu noktada PTSY m.9'da belirtilen sebeplere dayanıp da %5'in üzerinde yapılmak istenen fiyat değişiklikleri de m.10 kapsamında düşünülebilir midir? Aslında yönetmelik hükmündeki ifadenin “9 uncu maddede belirtilen sebeplerle yapılan fiyat değişikliği hariç diğer fiyat değişiklikleri” olması karşısında, ifadenin lafzıyla bağlı kalındığında, fiyat değişikliğinin sebepleri bakımından bir dışlamanın olduğu sonucuna ulaşılabılır. Bunun anlamı, m.9'daki sebepler dışındaki bir sebeple yapılan bir fiyat değişikliğinin aranacak olmasıdır. Mesela tura yeni bir bölgenin eklenmesi, konaklanacak otelin değiştirilmesi gibi başka sebeplere bağlı olarak da fiyatta değişiklik yapılması söz konusu olabilir. Ancak, burada amaca uygun bir yorum yapıldığında ve AB Direktifleri ile diğer hukuk sistemlerindeki düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, yapılan fiyat değişikliğinin m.9'da belirtilen sebeplerden birine dayansa da, %5'i aşan her türlü fiyat değişikliklerini m.10 kapsamından esaslı bir sözleşme değişikliği olarak saymak uygun olacaktır³³.

90/314 sayılı önceki AB Direktifi m.4/V'te, tur düzenleyicisinin, hareket tarihinden önce fiyat gibi esaslı şartlardan herhangi birini önemli ölçüde değiştirmek zorunda kalması hâlinde, tüketiciye ya herhangi bir ceza ödemeksizin sözleşmeden dönebileceğini ya da yapılan değişiklikleri kabul edebileceğini bildirerek; herhangi bir oransal sınırla bağlı kalmaksızın, bu değişikliği yapabileceği düzenlenmişti. 2015/2302 sayılı AB Direktifinde ise, esaslı olan değişiklikler için diğer değişiklikler ifadesi tercih edilmiş ve m.10/II'de, birinci fıkra kapsamındaki fiyat artışının paket turun toplam fiyatının %8'i aşması hâlinde, direktifin 11'inci maddesinin 2 ile 5'nci fıkrasının uygulanacağı kabul edilerek, sözü edilen oranın üzerindeki artışlar, diğer (esaslı) sözleşme değişikliği olarak kabul edilmiştir. İsviçre Huku-

51'inci maddesinin altıncı fıkrasının gerekçesinde ise nelerin esaslı sözleşme değişikliği olarak değerlendirileceğiyle ilgili olarak şu ifadeler yer vermiştir: “Özellikle gezi ile amaçlanan sonucun elde edilmesinin imkânsızlaştığı hâller her zaman için esaslı sözleşme değişikliği olarak kabul edilecektir. Buna karşılık tüketiciyi etkilemeyecek, küçük değişiklikler açısından (örneğin otobüs kalkış saatinin yarım saat ertelenmesi) tüketicinin herhangi bir talepte bulunması mümkün değildir.” Doktrinde, paket tur tarihinin değiştirilmesi, uçakla gidilecekken gemiyle gidilmesine karar verilesi hâllerinin bu kapsamda olacağı ifade edilmiştir. Bkz. **Ceylan**, Ebru: “Paket Tur Sözleşmesiyle İlgili 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Getirilen Düzenlemeler”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, 2015, s. 86.

³³ **Sayın**, s. 196.

kunda PauRG m.8'de ise, tur fiyatının %10'unun üzerindeki bütün fiyat artışlarının esaslı sözleşme değişikliği olacağı açıkça ifade edilmiştir. Alman Hukukunda BGB § 651g/I'de de, BGB § 651f/I uyarınca sözleşmede saklı tutulan fiyat artışının tur fiyatının %8'ini aşması hâlinde esaslı sözleşme değişikliği nitelmesi yapılmaktadır.

B. Fiyatın Değiştirilebileceğine İlişkin Sözleşmede Bir Hükmün Varlığının Gerekmemesi

Hukukumuzda, tur düzenleyicisinin esaslı bir fiyat değişikliği yapabilmesi için, PTSY m.9'dan farklı olarak, sözleşmede buna ilişkin bir hükmün varlığı aranmamıştır.

İsviçre Hukukunda PauRG m.8'de de böyle bir şart öngörülmemiştir. Ancak buna rağmen, doktrinde, esaslı olmayan sözleşme değişiklikleri için PauRG m.7 kapsamında yapılacak değişikliklerde olduğu gibi, sözleşmede buna ilişkin açıkça bir kaydın ya da bir çekincenin olmasına gerek olmadığı³⁴; zaten böyle bir çekincenin ya da kaydın varlığı söz konusu olursa, öngörülemezlik özelliğinin bulunmayacağı ve bununla bağlantılı olarak bu kaydın, PauRG m.8'le bağdaşmayacağı ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre böyle bir çekinceye veya kayda yer verilirse, artık PauRG m.8 değil, İsviçre Borçlar Kanunu [Obligationenrecht (OR)] m.151 ve devamı hükümleri uygulanacaktır³⁵.

Alman Hukuk doktrininde, esaslı fiyat artışı düzenleyen BGB § 651g/I'de, “§ 651f/I uyarınca saklı tutulan fiyat artışının tur fiyatının %8'ini aşması hâlinde” ibaresi dolayısıyla, bu kapsamda yapılacak değişiklik için de değişiklik yapma hakkının sözleşmede saklı tutulmasının gerekli olduğu belirtilmiştir³⁶. Hatta bir görüş aynı ibareyi dikkate alarak, BGB § 651g'nin BGB § 651f'yi tamamladığını, § 651f'nin önemsiz (esaslı olmayan) fiyat değişikliklerini; § 651g'nin ise önemli (esaslı) fiyat değişikliklerini düzenlediğini belirtmiştir. Bu kapsamda %8'in üzerindeki fiyat değişiklikleri bakımından § 651f'deki gerekliliklerin yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Hatırlanacağı üzere § 651f'deki gereklilikler, sözleşmede bir düzen-

³⁴ Zeiter/Schlumpf, Art. 8, kn. 6; Wiede, s. 853; Milivoje, kn. 174. Ancak bahsedilen son yazar, sözleşmede bu şekilde bir kayda yer verilecekse, bunun PauRG m.8 vd. hükümleri ile uyumlu olması gerektiğini de ifade etmiştir. Bkz. Milivoje, kn. 174.

³⁵ Wiede, s. 853. Sözü edilen OR m.151 vd. hükümler, sözleşmenin koşula bağlı yapılmasıyla ilgilidir. Anılan görüş açık bir şekilde bunu belirtmediği için, burada hangi açıdan koşul ile bağlantı kurulduğu tam olarak anlaşılamamaktadır.

³⁶ Staudinger, § 651g, kn. 2; Kern, kn. 3.

lemenin olması, bunun karşılığında tüketiciye fiyat indirimi talep hakkının tanınması, bir önceki hükümde belirtilen fiyat artışına neden olan durumlardan birinin gerçekleşmesi, sözleşmenin imzalanmasından sonra fiyat artışına neden olan olayın gerçekleşmesidir³⁷.

2015/2302 sayılı AB Direktifinde, esaslı olan değişiklikler için de m.10/II'deki atıf dolayısıyla, sözleşmede buna ilişkin bir kaydın varlığının arandığı söylenebilir. Kaldı ki, m.11/I'de, tur düzenleyicisinin, turun başlamasından önce m.10'a göre yapılan önemsiz fiyat değişiklikleri bakımından bile, bu hakkın sözleşmede saklı tutulması hâlinde (tüketicinin açıkça, anlaşılır şekilde ve özellikle bu hususlara işaret edilerek (vurgulanarak) kalıcı bir araçla bilgilendirmesi şartlarıyla) tek taraflı olarak yapabileceği belirtilmiştir³⁸.

Kanaatimizce PTSY m.10'daki düzenlemenin tekrar gözden geçirilmesinde yarar bulunmaktadır. Nasıl ki biraz önce anılan düzenlemelerde, esaslı olmayan fiyat değişikliğiyle ilgili kurala atıf yapılarak, esaslı fiyat değişiklikleri bakımından da aynı gereklilik aranmışsa, bizde de en azından daha açık bir ifadeyle PTSY m.9 ile bağlantı kurularak bu gereklilik aranmalıdır. Ayrıca, genel hükümlere göre bir sözleşme değişikliği yapılmak istendiğinde, iki taraf iradelerinin bunun için uyuşması aranırken, tüketiciler açısından bu kuraldan ayrı bir durum yaratılması için hiçbir haklı sebep bulunmamaktadır. Kaldı ki evleviyet kuralı da, esaslı olmayan fiyat değişikliğinde yani daha düşük artışlar (%5'e kadar) için sözleşmesel bir kaydın bulunması gerekliliğinin esaslı olan fiyat değişikliğinde yani daha yüksek artışlar (%5'ten fazla) için de geçerli olması sonucunu destekler.

C. Tur Düzenleyicisinin Fiyat Değişikliği Beyanı

1. Beyanın Hukukî Niteliği

Hukukumuz bakımından hem PTSY hem de TKHK hükmü kapsamındaki ifadeler, tur düzenleyicisinin esaslı sözleşme değişikliği yapma konusunda bir serbesti içinde olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Şöyle ki, kanunda "*paket tur sözleşmesinin esaslı unsurlarından birisinin değişmesi*"nden; yönetmelikte "*tur düzenleyicisi veya aracısının, esaslı sözleşme değişikliklerini*

³⁷ Geib, § 651g, kn. 2.

³⁸ Alman Hukuku bakımından da, BGB § 651f/II'de tur fiyatı dışındaki sözleşme koşullarının tur düzenleyici tarafından, ancak sözleşmede öngörülmesi ve değişikliğin önemsiz olması hâlinde ve değişiklik hakkında tüketicinin açıkça, anlaşılır şekilde ve özellikle bu hususlara işaret edilerek (vurgulanarak) kalıcı veri saklayıcısı ile bilgilendirmesi koşuluyla değiştirilebileceği belirtilmiştir.

ve bunun fiyat üzerindeki etkilerini katılımcıya derhâl bildirmesinin zorunlu olduğundan” söz edilmesi bu şekilde bir izlenime sebebiyet vermektedir. Aslında kanun koyucunun amaçladığı sonucun bu olmadığı ifade edilmelidir, zira böyle bir izlenim, tüketicinin korunması ilkesiyle uyuşmamaktadır. Zaten PTSY m.9’da tur düzenleyicisine tek taraflı olarak fiyatta değişiklik hakkı tanıyan kanun koyucunun, m.10’da da aynı sonucu doğurur şekilde, hatta bir bakıma daha ağır bir sonuca (esaslı nitelikteki bir fiyat değişikliğine) daha kolay ulaşmasını sağlayan bir hükmü kabul etmesi, bu bakımından yerinde olmayacaktır.

Bu kapsamda ayrıca, PTSY m.10 çerçevesinde yapılan fiyat değişikliği hâlinde, tüketicinin sadece seçimlik haklarla kısıtlanması şeklinde bir yoruma gitmek de doğru olmaz. Şöyle ki, kanun, “Sözleşmenin esaslı unsurlarından birisinin değişmesi hâlinde katılımcı, bu değişikliği kabul edebileceği gibi, yapılan değişikliği kabul etmediğini paket tur düzenleyicisi veya aracısına yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile bildirmek koşuluyla aşağıdaki seçimlik haklardan birisini kullanabilir” demiştir. Bu değişikliği kabul etmeyen tüketicinin tek seçeneği bu seçimlik haklardan birini kullanmak olsaydı, kanun koyucu “kullanabilir” ifadesi yerine “kullanmak zorundadır” ifadesine yer verirdi. Aksi durumda, tüketicinin tek korunduğu nokta, hayalini kurduğu turdan başka turlara yönelmesi ya da hayalini kurduğu turdan vazgeçmesi şeklindeki seçimlik hakları ona tanımak olurdu. Bu ise, tur düzenleyicisinin, sözleşme konusu turu istemediği fiyat üzerinden sunmaktan kurtulması anlamına gelirdi. Tüketici bu doğrultuda değişikliği kabul etmeme seçeneğine sahip olmazdı. Kanaatimizce hükmün bu şekilde anlaşılması tüketicinin korunmasına hizmet etmeyecektir. Gerçekten, uygulamada, edimini çok önceden ifa eden tüketicinin, enflasyonist ekonomik koşullarında, sözleşmeden dönme hakkını kullanması ne yazık ki onun lehine sonuç doğurmaz. Bu gerçek ve tur düzenleyicilerinin, tüketicilerin diğer seçimlik haklarını kullanmaması yönündeki çabaları göz önünde tutulduğunda, hükmün ilk şekildeki yorumu, tüketiciyi korumaktan ziyade tur düzenleyicilerine can simidi sağlamak olacaktır.

Bize göre tüketici, paket tur sözleşmesi çerçevesinde mevcut fiyat üzerinden turun ifasını talep etme imkânına da sahip olmalıdır, hükmün içeriğinde bunu engelleyici bir ifade yer almamaktadır. Dolayısıyla tüketici, tur düzenleyicisinin kendisine sunduğu fiyat değişikliğini içeren beyanı kabul etmek veya etmemek hakkına sahiptir. Tüketicinin bu hakkı ilerleyen başlıkta ayrıntılı şekilde ele alınacaktır³⁹. Şimdilik bu hakkın varlığına, tur

³⁹ Bkz. III.D. başlığı altındaki açıklamalarımız.

düzenleyicisinin beyanının hukukî niteliğini açıklayabilmek adına kısaca değinmekle yetiniyoruz.

Tur düzenleyicisinin tüketicinin sözü edilen hakkı karşısında bu beyanı, aslında yenilik doğuran bir hakkın kullanılması niteliğinde sayılamaz. Çünkü bu beyanın bildirilmesi ile hukukî sonuç, tüketici açısından doğrudan doğmamaktadır. Bu bağlamda bu beyan, *sözleşme değişikliği konusunda bir öneri* niteliğinde sayılmalıdır. Böylece bu beyan muhatabın kabulüyle hüküm ifade edebilir. Tüketici seçimlik haklarını kullanmaz ve değişikliği de kabul etmezse, sözleşme değişikliği gerçekleşmez. Ancak tüketici kendisine tanınan seçimlik haklardan birisini kullanmayı tercih ederse, buna göre sözleşmeden döndüğünde aralarındaki sözleşmenin sona ermesinden; başka bir turu kabulünde ise sözleşmenin değiştirilmesinden söz etmek gerekecektir.

90/314 sayılı önceki AB direktifi m.4/V'deki "*tur düzenleyicisi hareket tarihinden önce fiyat gibi esaslı şartlardan herhangi birini önemli ölçüde değiştirmek zorunda kalırsa, ya herhangi bir ceza ödemeksizin sözleşmeden dönme ya da yapılan değişiklikleri ve fiyat üzerindeki etkilerini belirten sözleşme değişikliklerini kabul etme hususunda uygun kararları alabilmesini sağlamak amacıyla tüketiciyi mümkün olan en kısa süre içinde bilgilendirecektir*" hükmüne ve götüren İsviçre Hukuku'nda PauRG m.9'daki düzenlemeye (tur düzenleyicisinin mümkün olan en kısa sürede esaslı değişikliği tüketiciye bildirmesi gerektiğiyle ilgili) bakıldığında; PTSY m.10'a nazaran daha kesin ifadeler kullanıldığı görülür. Buna göre tur düzenleyicisinin esaslı sözleşme değişikliğini tek taraflı olarak gerçekleştireceği, tüketicinin bu değişikliği kabul etme ya da sözleşmeden dönme hakkının bulunduğu rahatlıkla kabul edilebilir. Ancak PTSY m.10'da daha önce de belirtildiği üzere, kullanılan muğlak ifadeler, savunduğumuz görüşü destekler niteliktedir.

2015/2302 sayılı AB direktifi m.11/II'de ve Alman Hukukunda BGB § 651g/I'de savunduğumuz görüşle uyumlu şekilde teklif ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Şöyle ki, tur düzenleyicisi, paket turun başlamasından önce, m.10/II uyarınca paket turun fiyatını %8'den fazla şekilde artırmayı *teklif ederse*, tüketici, tur düzenleyicisi tarafından belirlenen makul bir süre içinde teklif edilen değişikliği *kabul edebilir* ya da herhangi bir dönme tazminatı ödemeksizin *sözleşmeden dönebilir*. Kullanılan ifadeler daha isabetli olsa da bu düzenleme için de tüketicinin değişikliği kabul etmeyip mevcut fiyat üzerinden turun ifası talebinde ısrarlı bir tutum içinde olması ihtimali açıkça belirtilmiş değildir.

Bununla birlikte Alman doktrininde düzenlemede her ne kadar tekliften söz edilse de, bu teklifin reddi imkanının tüketiciye sağlanmadığı, bu kapsamda mevcut hâliyle sözleşmeyle bağlı kalma gibi bir imkânının olmadığı savunulmaktadır. Buna göre tüketici ya değişikliği kabul edecek, ya sözleşmeden dönecek ya da tur düzenleyicisi tarafından teklif edildiyse alternatif bir tura katılmayı tercih edecektir⁴⁰.

Belirtilmelidir ki, AB Direktifi ve Alman Hukukunda anılan düzenlemelerde, PTSY m.10'dan farklı olarak, esaslı olmayan fiyat değişiklikleriyle ilgili bir önceki hükümle bağlantı kurularak, esaslı fiyat değişiklikleri için de önceden sözleşmede açık bir kayda yer verilmesi aranmaktadır. Bu sebeple, tüketicinin sadece seçimlik haklara sahip olduğunu benimseyen bu yorum; tüketici açısından lehe sonuçlar doğuracaktır. Oysa ki hukukumuzda PTSY m.10'da böyle bir bağlantı kurulmadığından, başka bir deyişle sözleşmede saklı tutma şartı aranmadığından, tüketicinin sadece seçimlik haklara sahip olduğunu kabul etmek yerinde bir yaklaşım olmayacaktır. Kaldı ki tekraren hatırlatmak gerekirse, kanundaki ve yönetmelikteki ifadelerden ("*isteyebilir*" şeklindedir), tüketicinin seçimlik haklar dışında mevcut fiyat üzerinden turun ifasını da isteyebilmesi sonucuna ulaşmakta bir sakınca bulunmamaktadır.

2. Beyanın Kapsamı

Hukukumuz bakımından PTSY m.10/II'de, paket tur düzenleyicisi veya aracısının, esaslı sözleşme değişikliklerini ve bunun fiyat üzerindeki etkilerini tüketiciye derhâl bildirmesinin zorunlu olduğu ifade edilmiştir.

2015/2302 sayılı AB direktifi m.11/III'de de bu beyanın kapsamı düzenlenmiştir. Buna göre, tur düzenleyicisi, tüketiciyi gecikmeksizin ikinci fıkraya göre teklif edilen değişiklikler, paket turun fiyatı üzerine etkileri; tüketicinin ikinci fıkra uyarınca kararını bildirmesi gerektiği makul süre; tüketicinin bu makul süre içinde tur düzenleyicisine yanıt vermemesi durumunda yürürlükteki ulusal hukuka uygun olarak doğuracağı sonuçlar ve ikame paket tur teklif edilmişse, o tur ve fiyatı hakkında açıkça, anlaşılır şekilde ve özellikle bu hususlara işaret edilerek (vurgulanarak) kalıcı veri saklayıcısı ile bilgilendirecektir⁴¹.

⁴⁰ Geib, § 651g, kn. 9.

⁴¹ 90/314 sayılı önceki AB direktifi m.4/V'te de tur düzenleyicisinin, hareket tarihinden önce fiyat gibi esaslı şartlardan herhangi birini önemli ölçüde değiştirmek zorunda kalırsa, ya herhangi bir ceza ödemeksizin sözleşmeden dönme ya da yapılan değişiklikleri ve fiyat üzerindeki etkilerini belirten sözleşme değişikliklerini kabul etme hususunda uygun kararları alabilmesini sağlamak amacıyla tüketiciyi mümkün olan en kısa süre içinde bilgilendireceği belirtilmiştir.

Alman Hukukunda, BGB § 651g/II'nin yaptığı atıf uyarınca Alman Medeni Kanununa Giriş Kanunu [*Das Einführungsgesetzes zum Bürgerlichen Gesetzbuche (EGBGB)*] m.250, § 10'da tur düzenleyicisinin beyanının kapsamında nelerin yer alması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre, sözleşmede önerilen değişiklik; bunun nedenleri ve tatilin fiyatında bir artış olması durumunda, bunun hesaplanması; sözleşmede başka bir değişiklik olması durumunda, bu değişikliğin BGB § 651g/III, cümle 2 uyarınca tatilin fiyatı üzerindeki etkileri; tüketicinin tazminat ödemediği sözleşmeden dönebileceği veya sözleşmeyi değiştirme teklifini kabul edebileceği süre; sözleşmeyi değiştirme teklifinin, tüketicinin süresi içinde kabul ettiğini beyan etmemesi hâlinde kabul edilmiş sayılacağı gerçeği; varsa ikame olarak sunulan paket tur ve tur fiyatı bu bildirimde yer alacaktır. Alman Hukukunda bir görüş, bu bildirim her ne kadar kanun koyucu tarafından destekleyici bir önlem olarak görülmüş olsa da bunun, değişikliğin gerçekleşmesi için gerekli bir ön koşul olduğunu; kanun bunu açıkça öngörmemiş olmasa da, onun sistematik bağlamından olması gereken bir sonuç olduğunu ifade etmiştir⁴².

3. Beyanın Derhâl Bildirilmesi

Hukukumuz bakımından, PTSY m.10/II'de, bu beyanın derhâl tüketiciye bildirilmesi gerekliliğinden söz edilmektedir. Ancak “*derhâl*”den ne anlaşılması gerektiği yoruma açık bir konudur.

Hem 90/314 sayılı önceki AB direktifi hem 2015/2302 sayılı AB direktifi hem de İsviçre Hukukunda PauRG hükmünde “*mümkün olan en kısa süre içinde*” ifadesine yer verilmesi sebebiyle benzer bir düzenlemenin bulunduğu söylenebilir. Bu benzerlik sebebiyle İsviçre doktrininde bu hususta ifade edilen görüşler önem arz etmektedir. İsviçre Hukukunda bir görüş, bu bildirim yolculuğun başlangıcına kadar yapılabileceği, ancak tüketicinin PauRG m.10'da belirtilen haklar çerçevesinde kendisini savunabilecek bir zamanının bulunması gerektiği ifade edilmiştir⁴³. Başka bir görüş de bu bildirim her hâlükârda yolculuk başlamadan önce ancak tüketicinin PauRG m.10'da kendisine tanınan hakları acele etmeden kullanabileceği kadar önce yapılması gerektiğini belirtmiştir⁴⁴. İsviçre doktrininde PauRG m.7 kapsamında daha sınırlı hâller bakımından uygulama alanı bulacak fiyat değişikliği için 22 günlük bir sürenin öngörülmüş olmasına rağmen, daha

⁴² Geib, § 651g, kn. 7.

⁴³ Zeiter/Schlumpf, Art. 9, kn. 1.

⁴⁴ Wiede, s. 858.

önemli değişiklikler bakımından bu şekilde bir sürenin benimsenmemiş olması, tüketicinin korunması gerekliliği karşısında eleştirilmekte, m.8 ve devamında yapılan değişiklikler bakımından da daha uzun veya en azından aynı 22 günlük sürenin uygulanmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir⁴⁵.

İsviçre doktrininde haklı olarak belirtildiği gibi, daha hafif bir fiyat değişikliği hâli için, tüketiciye belli düşünme süresi tanınmışken, daha ağır fiyat değişiklikleri karşısında hiçbir süreden bahsedilmemesi eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple kanaatimizce, fiyat değişikliğine yol açan durum ortaya çıkınca derhâl ancak en geç PTSY m.9'da olduğu gibi; turun başlamasından 20 gün öncesine kadar bu beyanın bildirimini gerçekleştirmelidir. Nitekim 2015/2302 sayılı AB direktifinde “*gecikmesizin*” bu bildirim yapılacağı belirtilmiş olsa da, Alman Hukuku bakımından BGB § 651g/I'de, fiyat artışı teklifinin “*turun başlamasından en geç yirmi gün önce*” yapılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁶. Görüldüğü üzere Alman Hukuku'nda, esaslı olmayan fiyat değişiklikleriyle ilgili hükümdeki süre ile aynı süre kabul edilmiştir.

4. Beyanın Şekli

Hukukumuz bakımından değişiklik beyanının hangi şekilde bildirileceğine ilişkin PTSY m.10'da bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak TKHK m.4/I'de, “*Bu Kanunda yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen sözleşmeler ile bilgilendirmeler en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenir ve bunların bir nüshası kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilir.*” hükmü çerçevesinde bir sonuca ulaşılabilir. Bu doğrultuda söz konusu bilgilendirmenin, en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye yapılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılacaktır⁴⁷.

⁴⁵ Wiede, s. 861.

⁴⁶ BGB § 651g/II'nin yaptığı atıf uyarınca EGBGB m.250, § 10'da bu beyanın her ne kadar gecikmeksizin yapılacağı belirtilmiş olsa da, BGB § 651g/I'de fiyat artışları bakımından özel bir süre öngörüldüğü için, (fiyat artışı teklifinin turun başlamasından en geç yirmi gün önce yapılması gerektiği belirtildiği için) bu süre sınırına uyulması gerekecektir.

⁴⁷ Eğer TKHK m.4/I olmasaydı da aynı sonuca ulaşmak mümkün olacaktı. Şöyle ki, TKHK m.83 atfıyla TBK m.13 hükmü uygulanabilirdi. Bu hükme göre, “*Kanunda yazılı şekilde yapılması öngörülen bir sözleşmenin değiştirilmesinde de yazılı şekle uyulması zorunludur. Ancak, sözleşme metniyle çelişmeyen tamamlayıcı yan hükümler bu kuralın dışındadır. Bu kural, yazılı şekil dışındaki geçerlilik şekilleri hakkında da uygulanır.*” Dolayısıyla TBK m.13'e göre, tur düzenleyicisinin esaslı sözleşme değişikliği beyanı

İsviçre doktrininde bir görüş ise, buradaki bildirim sözlü veya yazılı şekilde olabileceğini belirtmiştir⁴⁸.

90/314 sayılı önceki AB direktifinin aksine 2015/2302 sayılı AB direktifi m.11/III'de bu beyanın hangi şekilde yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Buna göre tur düzenleyicisi bu beyanını kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla açıklamalıdır.

Alman Hukuku'nda ise, BGB § 651g'de bu hususta bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak BGB § 651g/II, cümle 2'de tur düzenleyicisinin, EGBGB m.250, § 10 uyarınca tüketiciyi bilgilendirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu hükme göre, tur düzenleyicisinin, BGB § 651g çerçevesinde yapacağı fiyat değişikliğinde; değişikliğin nedenini öğrendikten sonra gecikmeksizin tüketiciyi açıkça, anlaşılır şekilde ve özellikle bu hususlara işaret edilerek (vurgulanarak) kalıcı veri saklayıcısıyla bilgilendirmesi gerekecektir.

D. Tüketicinin Fiyat Değişikliğini Kabul Etmesi veya Etmemesi

1. Genel Olarak

PTSY m.10 çerçevesinde tur düzenleyicisinin esaslı fiyat artışı önerisi karşısında tüketici, bu değişikliği kabul edip etmemek bakımından bir serbesti içinde sayılmalıdır. Buna göre tüketici, sözleşme değişikliğini kabul ederse, sözleşme değişikliğe uğramış olacak⁴⁹ ve tur yeni artışlı fiyat üzerinden ifa edilecektir. Buradaki kabul, sözlü olarak ya da iradeyi gösteren davranışla açıklanabilir⁵⁰.

görüştümüze göre hukuken öneri niteliği taşıdığından, değişiklik önerisinin şekli de asıl sözleşmenin şekline uygun yapılmak gerekecekti. TKHK m.51 ile PTSY m.8 hükümleri çerçevesinde, paket tur sözleşmesi en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenmeli ve bunların bir örneği kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmelidir. Sözleşme değişikliği sayılan esaslı fiyat değişikliği önerisinin de aynı şekle uyularak yapılması gerekecekti.

⁴⁸ **Zeiter/Schlumpf**, Art. 9, kn. 2. Yazılı bir paket tur sözleşmesinin varlığı hâlinde, değişikliğin bildirilmesinin bir e-posta aracılığıyla yapılmasının yeterli olacağı yönünde bkz. **Wiede**, s. 857.

⁴⁹ Alman hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Geib**, § 651g, kn. 10.

İsviçre Hukukunda bir görüş, tüketicinin bu değişikliği kabul etmesi hâlinde, OR m.116 (borcun yenilenmesi) uyarınca yeni bir paket tur sözleşmesinin kurulacağını ifade etmiştir. Bkz. **Wiede**, s. 862.

⁵⁰ İsviçre Hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Zeiter/Schlumpf**, Art. 10, kn. 2; **Wiede**, s. 865. Örneğin İsviçre doktrininde, tüketicinin herhangi bir açıklamada bulunmayıp, rıza olarak yorumlanabilecek eylemlerde bulunması, değiştirilmiş hâliyle tura katılması hâlinde bunun zımnî rıza olarak yorumlanabileceği ifade edilmiştir. Bkz. **Wiede**, s. 865.

Tüketici söz konusu değişikliği kabul etmemekle birlikte, seçimlik haklarından birini kullanırsa ve bu seçimlik haklar başka bir tura katılma şeklinde olursa yine bir sözleşme değişikliği gerçekleşecektir⁵¹. Tüketici, sözleşmeden dönme şeklindeki seçimlik hakkı tercih ederse, sözleşme sona erecektir. Tüketici seçimlik haklarından birini kullanmak istediğinde, bu değişikliğin reddi beyanını mutlaka yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile paket tur düzenleyicisi veya aracısına bildirmek zorundadır. Tüketicinin seçimlik hakları kullanması ayrıca ve özel olarak aşağıda incelenecektir⁵².

Tüketici bu serbesti içinde, isterse sözleşme değişikliğini kabul etmemek ve seçimlik haklarını da kullanmamak yönünde bir tavır da sergileyebilir. Bu durumda tüketicinin sessiz kalması, değişikliği kabul etmediği, tur hizmetinin mevcut tur fiyatıyla ifa edilmesinde ısrar etmesi, başka bir deyişle sözleşmenin orijinal içeriğiyle bağlı kaldığı şeklinde yorumlanmalıdır⁵³. Elbette tüketici bu ısrarını açıkça da beyan edebilir. Bu ihtimallerde tüketici PTSY m.10'da bahsedilen seçimlik hakları kullanmaya zorlanamaz. Tüketici bu ihtimalde tur düzenleyicisine herhangi bir bildirimde bulunmakla yükümlü değildir.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, kanun ve yönetmeliğin “*isteyebilir*” şeklindeki ifade tarzından anlaşılacağı üzere, değişikliği kabul etmeyen tüketiciye birtakım seçimlik haklar tanınmıştır. Ancak kanaatimizce bu düzenlemeden değişikliği kabul etmeyen tüketicinin bu hakları kullanmak zorunda olduğu şeklinde bir anlam çıkarılmamalıdır⁵⁴. Kanun ve yönetmelik hükümleri, tüketiciyi korumayı amaçlayarak, özel bir düzenleme getirerek

---

Ancak kanaatimizce verilen örnek yerinde değildir. Tüketici sözleşmenin orijinal içeriğiyle bağlı kalmak niyetiyle tura katılmış olması da ihtimal dahilinde olabilir. Burada zımnî rızayı ancak, değişikliğin kabulünü sözlü olarak ifade etmese de belirtilen hesap numarasına fiyat farkını yatırması şeklinde örneklendirmek daha yerinde olacaktır.

⁵¹ Alman Hukukunda, ikame paket turun kabul edilmesiyle yeni bir sözleşmenin oluşacağı ifade edilmiştir. Bkz. **Kern**, kn. 3.

⁵² Bkz. III.E. başlığı altındaki açıklamalarımız.

⁵³ İsviçre Hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Frank**, Art. 8-10, kn. 32; **Wiede**, s. 865. Tüketicinin sessiz kalmasının kabul olarak yorumlanmaması gerektiğini, OR art.6'nın paket tur sözleşmesinde tüketici için geçerli olmadığı yönündeki görüş için bkz. **Wiede**, s. 846.

⁵⁴ 4077 sayılı TKHK ve önceki Paket Tur Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde benzer eleştiri için bkz. **Öksüz**, Ömer: “Tüketici Hukukunda Paket Tur Sözleşmeleri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 66, 2006, s. 345. Buna karşılık öğretide aksi yorumla, tüketicinin sadece; değişikliği ya da alternatif turu kabul edebileceği veya sözleşmeden dönebileceği yönünde bkz. **Özel**, Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 256; **Kara**, s. 976-977. İsviçre Hukukunda benzer yönde bkz. **Roberto**, s. 15; **Zeiter/Schlumpf**, Art. 10, kn. 1, 2; **Donauer/Möri**, s. 343.

tüketicieye birtakım seçimlik haklar getirmiştir. Yoksa değişikliği kabul etmeyen tüketiciyi bu hakları kullanmak zorunda bırakmamıştır. Nasıl ki TBK hükümleri çerçevesinde, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde temerrüde düşen borçlu karşısında alacaklı, kendisine tanınan seçimlik haklar yanında, her zaman borcun aynen ifasını ve gecikme nedeniyle zararını talep etme hakkına sahipse⁵⁵, aynı düşünce tarzı burada da benimsenmelidir. Aslında fiyat değişikliği, tur düzenleyicisinin ediminde değil, tüketicinin karşı ediminde bir değişikliktir. Bu sebeple borçlu temerrüdündeki aynen ifa örneği, tam olarak konumuzla örtüşmemektedir. Ancak burada bağlantı kurulmak istenen husus, kanun koyucunun seçimlik hak tanıma yoluyla, hak sahibine sadece bu haklarla yetinmek zorunda bırakmama iradesini emsal almaktır. Bundan başka, ahde vefa ilkesi de, değişikliğin gerçekleşmesini istemeyen tüketicinin bu iradesine saygı duyulmasını gerektirir. Yine de kanun koyucunun tercihi, tur düzenleyicisinin menfaatlerini gözetmekse, metinde buna uygun ifadelerin (mesela zorundadır gibi) kullanılması uygun olurdu. Son olarak, PTSY m.10'da, Direktif ve Alman Hukuku'ndan farklı olarak, tur düzenleyicisinin bu şekilde bir değişiklik yapabileceğine ilişkin paket tur sözleşmesinde açık ve anlaşılır bir düzenlemeye yer verilmesi şart olarak aranmamaktadır. Bu durumda tüketicinin, böyle bir değişiklik girişimi karşısında korunma ihtiyacının daha fazla olacağı açık olup, böylece varmış olduğumuz sonuç, tüketici lehine ve kanunun lafzına, ruhuna ve amacına uygundur.

2. Tüketicinin Değişikliği Kabul Ettiğini veya Kabul Etmeyip de Seçimlik Hakları Kullandığını Tur Düzenleyicisine Bildirmesi

Hukukumuzda PTSY m.10'da tüketicinin değişikliği kabul etmesine ilişkin belli bir şekil veya süre belirtilmemiş, ancak tüketicinin değişikliği kabul etmeyip de seçim haklarını kullanmak istemesi durumunda, bu beyanını paket tur düzenleyicisi veya aracısına yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile bildirmesi gerektiği belirtilmiş ancak süre konusunda bir kural getirilmemiştir. Tüketici, her iki durum için süre belirtilmemiş olsa da, bunu dürüstlük kuralı çerçevesinde makul süre içinde kararını bildirmelidir, aksi

⁵⁵ **Serozan**, Rona: Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, § 17, kn.6, 14; **Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020, kn. 3434, 3445, 3469, 3486, 3489; **Hatemi**, Hüseyin/**Gökyayla**, Emre: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 5. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021, s. 297, kn. 75, s. 300, kn. 84; **Nomer**, Halûk N.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2021, s. 441, kn. 197.

takdirde seçimlik hakların kullanılmak istenmediği ve değişikliğin reddedildiği sonucuna varmak gerekir.

90/314 sayılı önceki AB direktifi m.4/V'te, tüketicinin kararını “*mümkün olan en kısa süre içinde*” tur düzenleyicisine veya aracısına bildireceği düzenlenmişti. İsviçre Hukukunda ise değişikliği kabul etmeyen tüketicinin tur düzenleyicisine ya da aracısına mümkün olan en kısa süre içinde dönme bildiriminde bulunması gerektiği düzenlenmiştir (PauRG m.10)⁵⁶. İsviçre Federal Meclis Komisyonunun gerekçesine göre, uygulamanın ihtiyaçları ve tarafların çıkarları göz önünde bulundurulduğunda, tüketicinin sessiz kalması hâlinde, yani değişikliği kabul ettiğini açıkça bildirmeyip ve kendisine tanınan dönme hakkını da kullanmadığı ihtimalde, değişikliği kabul ettiğine yönelik rıza gösterdiğinin kabul edileceği ifade edilmiştir⁵⁷.

2015/2302 sayılı AB direktifi m.11/II'de tur düzenleyicisinin tüketiciye yapacağı değişiklik bildiriminde, tüketicinin ikinci fıkra uyarınca tur düzenleyicisine kararını bildirmesi gerektiği makul sürenin ve tüketicinin bu makul süre içinde tur düzenleyicisine yanıt vermemesi durumunda yürürlükteki ulusal hukuka uygun olarak doğuracağı sonuçların yer alması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla tüketicinin tur düzenleyicisi tarafından belirlenen makul süre içinde yanıt vermemesinin hukukî sonucu, 2015/2302 sayılı AB direktifinin yaptığı iç hukuk atfının gereği, Alman Hukukunda BGB § 651g/II'de açık şekilde düzenlenmiştir. BGB § 651g/II'ye göre, tüketiciye haklarını kullanması için tur düzenleyicisi tarafından verilen makul sürenin⁵⁸ sona ermesinden sonra, tur düzenleyicisi tarafından belirtilen fiyat artırma

⁵⁶ Tur düzenleyicinin m.8 kapsamında yapacağı sözleşme değişikliği için tanınan bildirim süresinden biraz daha uzun bir süre tanınması gerektiği, on günlük bildirim süresinin çok uzun olduğu, tüketicinin araştırma yapması için üç ile dört günün yeterli olacağı yönünde bkz. **Wiede**, s. 863.

⁵⁷ Bkz. BBI 1993 I 888, (https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/1993/1_805_757_609/de, Erişim Tarihi: 21.09.2023). Ancak bu varsayımın kanunda kesinlikle olmadığı yönünde eleştiri için bkz. **Roberto**, s. 15, dn 65. Ayrıca böyle bir kabulün kanunun ruhuna ve tüketicinin korunması ilkesine de aykırı düşeceği yönünde eleştiri için bkz. **Wiede**, s. 864.

⁵⁸ Alman doktrininde, makul sürenin tüketicinin konuyu incelemek ve değerlendirmek için yeterli zamana sahip olacağı şekilde belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. **Staudinger**, § 651g, kn. 3. Başka bir görüş de kural olarak bu sürenin yedi günden az olmayacağını ifade etmiştir. Bkz. **Tonner**, § 651g, kn. 5. Bir başka görüş de tüketicinin alternatifleri incelemek ve bir karar vermek için yeterli zamanı varsa makullüğün sağlanacağını; tüketicinin değişikliği reddettikten sonra yararlanabileceği diğer sağlayıcılar tarafından sunulan karşılaştırılabilir turları görme fırsatına sahip olması gerektiği hâlde de makullüğün sağlanmış olacağını; bu kapsamda kural olarak en az bir haftalık sürenin uygun olacağını ifade etmiştir. Bkz. **Geib**, § 651g, kn. 8.

veya sözleşmeyi başka bir şekilde değiştirme teklifi kabul edilmiş sayılır⁵⁹. Görüleceği üzere Alman Hukukunda değişiklik teklifi karşısında susma kabul olarak sonuç doğurmaktadır. Hâlbuki BGB § 151'e göre işlem hayatındaki teamüllere göre açık bir kabulün beklenmediği veya öneride bulunanın böyle bir kabulü beklemekten baştan vazgeçtiği durumlarda, açık bir kabul aranmaksızın sözleşmenin kurulacağı belirtilmiştir. Bu hükümden hareketle susmanın kural olarak kabul anlamına gelmeyeceği belirtilmelidir. Ancak BGB § 651g'de bunun istisnası düzenlenmiştir. Bu düzenleme ilk bakışta tüketici aleyhine görünse de ilgili hükümde tur düzenleyicisinin değişiklik yapma hakkının sözleşmede saklı tutulması gerektiği de belirtildiğinden, sonuç itibarıyla tüketici aleyhine bir durum doğmamaktadır.

Tekraren vurgulamakta önem görüyoruz ki, hukukumuzdaki düzenlemeler çerçevesinde aynı sonuca varmak mümkün değildir. Nitekim TBK m.6'daki "*Öneren, kanun veya işin özelliği ya da durumun gereği açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, öneri uygun bir sürede reddedilmediği takdirde, sözleşme kurulmuş sayılır.*" hükmünün zıt anlamından çıkacak bir yorumla, susma kabul olarak yorumlanmamaktadır. Alman Hukukunda olduğu gibi, kanunda (ne PTSY'de ne de TKHK'da) buna ilişkin istisnai bir hüküm bulunmamaktadır.

E. Fiyat Değişikliğini Kabul Etmeyen Tüketicinin Seçimlik Haklarını Kullanması

Tüketicinin fiyat değişikliğini kabul etmeyip de seçimlik haklarını kullanmak istemesi ihtimalinde, bu hakların neler olduğu ve nasıl kullanılacağı konuları özel öneme sahip olduğundan, bu başlık altında bunlara değinilmesi yararlı olacaktır.

Hukukumuz bakımından, fiyat değişikliğini kabul etmeyen tüketicinin kullanabileceği seçimlik haklar PTSY m.10/III'de şu şekilde belirtilmiştir:

- Paket tur düzenleyicisi veya aracısı tarafından sunulan, eşit veya daha yüksek değerinde başka bir paket tura ek bir bedel ödemeksizin katılma,

⁵⁹ Alman doktrininde, buradaki kabul etmiş sayılmanın sadece yapılan fiyat değişikliği veya sözleşmenin başka şekilde değiştirilmesi bakımından olacağı; teklif edilen ikame tur bakımından kabulün ancak açık bir şekilde beyan edilmesiyle mümkün olacağı ifade edilmiştir. Bkz. **Führich**, Ernst: "Das neue Pauschalreiserecht Umsetzung der Pauschalreiserichtlinie (EU) 2015/2302 in deutsches Recht", Neue Juristische Wochenschrift, Sayı 4, 2017, (<https://016a1bd0e3cab9faf1500f1134a3b63d150fda46.vetisonline.com/Dokument?vpath=bibdata%2Fzeits%2Ffnjw%2F2017%2Fcont%2Ffnjw.2017.2945.1.htm&pos=1&hlwords=on>, Erişim Tarihi: 01.09.2023), s. 2948. Benzer yönde bkz. **Kappus**, kn. 29; **Geib**, § 651g, kn. 13.

- Fiyat farkının kendisine iade edilmesi şartıyla daha düşük değerde bir paket tura katılma,

- Herhangi bir tazminat ödemeksizin sözleşmeden dönme.

TKHK'da ise seçimlik haklar şu şekilde düzenlenmiştir: “Tüketici, kendisinden kaynaklanmayan nedenlerle paket tur sözleşmesinin esaslı unsurlarından birisinin değişmesi veya turun başlamadan önce iptal edilmesi hâllerinde bu değişikliği veya paket tur düzenleyicisi tarafından sunulan alternatif bir turu kabul edebileceği gibi sözleşmeden dönme hakkına da sahiptir” (m.51/VI).

Görüleceği üzere, TKHK açıkça, paket tur düzenleyicisi tarafından sunulan alternatif turun kabulünden ve sözleşmeden dönme hakkında; PTSY ise, paket tur düzenleyicisi tarafından sunulan eşit veya daha yüksek değerde başka bir paket tura ek bir bedel ödemeden katılmadan, fiyat farkının tüketiciye iade edilmesi şartıyla daha düşük değerde bir tura katılmadan ve herhangi bir tazminat ödemeksizin sözleşmeden dönmeden söz etmiştir. PTSY, TKHK'ya göre “fiyat farkının tüketiciye iade edilmesi şartıyla daha düşük değerde bir tura katılma” şeklinde ek bir seçimlik hak getirmiş; TKHK'daki “alternatif tur” ifadesinin yerine “eşit veya daha yüksek değerde başka bir paket tur” ifadesini kullanmıştır. Bu farklılığın sebebi, TKHK m.52/X hükmünde yönetmeliğe atıf yapılmış olmasıdır. Şöyle ki TKHK m.52/X'da, sözleşmede değişiklik yapılmasının koşulları ve bu hâllerde tüketicinin haklarının yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla PTSY hükümleri konuyla ilgili daha ayrıntılı kurallar getirmektedir. Buna göre değişikliği kabul etmeyen ve seçimlik haklarını kullanmak isteyen tüketicinin üç tane seçimlik hakkının bulunduğu ve eşit veya daha yüksek değerde başka bir paket turun alternatif tur kapsamında olduğu sonucuna ulaşılabacaktır.

90/314 sayılı önceki AB direktifi m.4/V-VI'da, tüketicinin, herhangi bir ceza ödemeksizin sözleşmeden dönme veya yapılan değişiklikleri ve fiyat üzerindeki etkilerini belirten sözleşme değişikliklerini kabul etme şeklinde iki temel seçimlik hakkı bulunmaktaydı. Sözleşmeden dönme hâlinde, tüketicinin, sözleşmeye göre ödemiş olduğu tüm meblağları mümkün olan en kısa sürede geri alma hakkına sahip olduğu gibi, tur düzenleyicisinin veya aracısının sunabildiği durumlarda eşit veya daha yüksek kalitede ikame bir paket tur alma (teklif edilen paket tur daha düşük kalitede olursa, aradaki fiyat farkını iade alarak bu turu kabul etme) hakkına da sahipti. İkame turla ilgili seçimlik hakkın dönme hakkıyla birlikte ele alınması, dönmeye sözleşmenin sona ermesi sonucunu doğurmasına karşın ikame turun sözleş-

menin devamına yönelik bir değişiklik olması karşısında, kanaatimizce bir-biriyle bağdaşan bir çözüm değildi.

İsviçre’de PauRG m.10’da, bu direktifle benzer şekilde, tüketicinin değişikliği kabul etme veya sözleşmeden dönme şeklinde temelde iki hakkının olduğu; sözleşmeden dönen tüketicinin ise eş değer ikame bir tura katılım, fiyat farkının kendisine iadesi ile birlikte daha düşük bir tura katılım ve hâlihazırda yapmış olduğu tüm ödemelerin iadesi taleplerinden birini isteyebileceği belirtilmiştir.

2015/2302 sayılı AB direktifi m.11/II’de de tüketicinin, teklif edilen değişikliği kabul edebileceği ya da herhangi bir ücret ödemeksizin sözleşmeden dönebileceği; sözleşmeden dönme ihtimalinde, tur düzenleyicisinin kendisine teklif etmesi kaydıyla, mümkün olduğunca eşit ya da daha yüksek bir özelliğe (kalitede) ikame bir paket turu kabul edebileceği düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere İsviçre Hukukundaki ve AB Direktifindeki düzenlemelerde, ikame turun talep edilmesinin, dönme hakkının kullanılmasına bağlanmasının yerindeligi konusunda daha önceki açıklamalar burada da geçerlidir.

Alman Hukuku bakımından da BGB § 651g/II’de ise, tüketicinin, fiyat artış teklifini kabul etme, sözleşmeden dönme veya tur düzenleyici sunduğu takdirde; önceki tura nazaran daha az değerde olmamak şartıyla başka bir paket tura (ikame tur) katılma seçeneklerinin olduğu belirtilmiştir⁶⁰.

Seçimlik hakların her birini açıklamadan önce, önemle ifade etmek gerekir ki, özellikle hukukumuz bakımından kanunda ya da yönetmelikte bu seçimlik hakların kullanılma sırası bakımından bir öncelik belirtilmemiştir⁶¹. Şöyle ki, tüketici bu üç haktan dilediğini kullanma hakkına sahip olacaktır.

⁶⁰ BGB § 651g/III’e göre, tüketicinin sözleşmeden dönmesi durumunda, BGB § 651h/I cümle 2 ve § 651h/V uygulama alanı bulur; tüketicinin § 651i/III bent 7 kapsamındaki talepleri saklıdır. Tüketicinin sözleşme değişikliği veya ikame bir tura katılma teklifini kabul etmesi ve paket turun başlangıçta karşılaştırılan tura kıyasla en azından eş değerde olmaması hâlinde § 651m; eş değerde olması ancak tur düzenleyicisi için daha düşük maliyeti içermesi hâlinde, aradaki farklılığın tüketiciye iadesiyle ilgili § 651m/II kıyasen uygulanır.

⁶¹ Doktrinde bir görüş, tüketicinin seçimlik hakları arasında bir sıra bulunduğunu, tüketicinin, sözleşmeden dönme hakkını, ancak ikame edim mümkün değilse veya tur düzenleyicisi tarafından sunulmamışsa kullanabileceğini ifade etmişse de [bkz. **Demir**, s. 124; benzer yönde bkz. **Sert**, Selin: “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Hükmüne Göre Paket Tur Sözleşmeleri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 22, Yıl:6, Temmuz 2015, s.236-237], bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Dilirse başka bir tura katılmayı seçmeyip doğrudan sözleşmeden dönme hakkını da kullanabilir.

1. Eşit veya Daha Yüksek Değerde Başka Bir Paket Tura Ek Bir Bedel Ödemeksizin Katılma

Hukukumuz bakımından, esaslı sözleşme değişikliği niteliğindeki fiyat değişikliğini kabul etmeyen tüketici, değişikliği kabul etmediğine ilişkin beyanını paket tur düzenleyicisi veya aracısına yazılı olarak veya kalıcı veri saklayıcısı ile bildirerek, paket tur düzenleyicisi veya aracısı tarafından sunulan eşit veya daha yüksek değerde başka bir paket tura ek bir bedel ödemeksizin katılma hakkını kullanabilir (TKHK m.51/VI; PTSY m.10). Bu hak bakımından TKHK sadece “*alternatif tur*”dan söz etmiş olsa da PTSY’nin bu noktada daha açıklayıcı olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla, esaslı bir sözleşme değişikliği niteliğindeki fiyat değişikliğinin yapılmasının istendiği hâllerde, tüketici, tur düzenleyicisinin düzenlemiş olduğu turlar arasında eşit değerde bir turu seçebileceği gibi daha yüksek değerde bir turu seçme imkânına da sahip olacaktır. Daha yüksek değerde bir turun seçilmesi durumunda, tüketiciden ek bir bedel talep edilemeyeceği de PTSY’de belirtilmiştir.

Burada turun değerinin eşitliğini veya daha yüksek olduğunu belirlerken, sadece katalogdaki fiyatını esas alarak bir değerlendirme değil, nitelik olarak yani kalitesi bakımından da bir değerlendirme yapılmalıdır⁶². Aşırı maliyet artışları dolayısıyla, tur fiyatları da buna paralel olarak yükselmiş olabilir. Bu ihtimalde, önceki tur fiyatına nazaran, ikame turun fiyatı daha pahalı görünse de, kalitesi daha düşük olabilir. Bu noktada fiyat dikkate alınacaksa da, genellikle uygulamada karşılaşıldığı üzere, önceki tura yönelik sözleşme yapılırken bedelin belirlenmesinde yabancı para kaydı kullanıldıysa, bu para kaydı ikame tur için de gözetilerek eş değerlilik sağlanmalıdır.

Kanunda, tur düzenleyicisi tarafından ve kanaatimizce aleni olarak sunulduğu şekilde yorumlanması gereken; eşdeğer veya daha yüksek değerde ikame turlar arasında seçim hakkının kullanılması, kanaatimizce, tüketiciye bir öncelik sırası olmaksızın tanınmıştır. Nitekim tüketici daha önce hayalini kurduğu turdan vazgeçerek, salt kalite bakımından eşdeğer diye hiç düşünmediği bir turu kabul etmek zorunda kalmamalıdır. En azından daha yüksek değerde bir turla, onun yaşadığı hayal kırıklığı bir nebze de olsa telafi edilebilmelidir. Ancak tüketici dilerse elbette eş değer turu da seçebilir. Özellikle önceki turun düzenleneceği bölge içinde veya yakınında başka bir tur söz konusuysa, bu ikame turun seçimi anlam taşıyabilir. Kimi zaman rota kap-

⁶² İsviçre Hukuku bakımından aynı yönde bkz. **Wiede**, s. 867; **Hangartner**, s. 88.

samına yakınlık, konaklama, rehberlik, ulaşım araçları ve sunulan diğer hizmetlerin benzerlik taşıması gibi gerekçelerle, tüketicinin eşdeğer turu seçmesi, dürüstlük kuralı gereği ondan beklenebilir. Örneğin, İskandinav Turuna (3 ülke kapsamlı, 10 gün 40.000 TL) ilişkin bir sözleşmede tur düzenleyicisi tarafından fiyat değişikliği yapılmak istendiğinde bunu kabul etmeyen tüketici; tur düzenleyicisinin düzenlediği Benelux Turu (3 ülke kapsamlı, 14 gün, 60.000 TL) veya Akdeniz Kurvaziyer Turu (6 ülke, 10 gün, 70.000 TL) arasında bir seçimde bulunurken, Benelux turunu seçmesi ondan beklenebilir.

Yeri gelmişken PTSY'deki "*paket tur düzenleyicisi ya da aracısı tarafından sunulan*" ifadesinin nasıl anlaşılması gerektiğini kısaca açıklamak gerekir. Bu noktada, tüketicinin seçebileceği turları belirleme yetkisinin tur düzenleyicisinin inisiyatifinde olup olmadığı sorusu önem taşır. Buna göre tüketici, tur düzenleyicisinin hâlihazırda düzenlemiş olduğu ya da düzenlemeyi planlayıp tanıtımını yaptığı (broşürünü yayınladığı) turlar arasından bir seçimde bulunup alternatif turu talep edebilecek mi yoksa, tur düzenleyicisinin kendisine alternatif tur sunmasını mı bekleyecektir? Doktrinde bir görüş, tüketicinin ikame tur talep etme hakkına sahip olmasından söz etmiştir⁶³. Başka bir görüş ise hem tüketicinin alternatif bir turu talep edebileceğini hem de tur düzenleyicisinin kendisine sunmuş olduğu alternatif bir turu seçebileceğini belirtmiştir⁶⁴. Kanaatimizce tüketici, tur düzenleyicisinin hâlihazırda düzenlemiş olduğu ya da düzenlemeyi planlayıp tanıtımını yaptığı (broşürünü yayınladığı) turlar arasından seçimde bulunabilmelidir. Buna göre PTSY'deki "*paket tur düzenleyicisi ya da aracısı tarafından sunulan*" ifadesi, ilgili tüketiciye fiilen sunulmamış olsa da, paket tur düzenleyicisinin hâlihazırda düzenlemiş olduğu ya da düzenlemeyi planlayıp tanıtımını yaptığı (broşürünü yayınladığı), yani herkese açık (aleni) olarak sunduğu turlar olarak anlaşılmalıdır. Bu arada tüketicinin, kendisine fiilen sunulan ikame turlar ile bağlı kalmaksızın, aleni olarak sunulan başka turları seçme imkânı da saklıdır.

90/314 sayılı önceki AB direktifi m.4/VI'da "*tüketicilere sunabildiği durumlarda*", İsviçre Hukukunda PauRG m.10'da ise "*tur düzenleyicisi veya aracısı tüketiciye sunabiliyorsa*"⁶⁵; 2015/2302 sayılı AB direktifi m.11/II'de,

⁶³ Demir, s. 134.

⁶⁴ Pekmez, Kadir Erk: Tüketici Hukuku Çerçevesinde Paket Tur Sözleşmeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 124. Ayrıca bkz. Arslan, s. 597; Sert, s. 236.

⁶⁵ İsviçre doktrininde bu ifade sebebiyle tüketicinin alternatif tur seçim hakkını kullanmasının tur düzenleyicisi ya da aracısına bağlı olması sebebiyle uygulanabilir yasal bir

“tur düzenleyicisi tarafından teklif edilen mümkünse eşit ya da daha yüksek bir özellikte (kalitede) ikame bir paket turun kabul edebileceği”; m.11/III’de, “tur düzenleyicisinin değişiklik bildiriminde, uygulanabilir olduğu durumlarda teklif edilen ikame paket tur ve fiyatı hakkında tüketiciyi bilgilendireceği”; Alman Hukukunda BGB § 651g/II’de, “tur düzenleyicisinin seyahat edene başka bir paket tura (ikame tur) katılma seçeneğini de sunabileceği”; BGB § 651g/III’de “ikame bir tura katılma teklifi”⁶⁶ ifadeleri kullanılmıştır. Bu düzenlemelerden tüketicinin alternatif tur hakkını kullanmasının, tur düzenleyicisinin kendisine bu yönde fiili bir teklifte bulunmuş olmasına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

2. Fiyat Farkının Kendisine İade Edilmesi Şartıyla Daha Düşük Değerde Bir Paket Tura Katılma

Hukukumuz bakımından PTSY m.10’da belirtildiği üzere, tüketici, kendisine fiyat farkının ödenmesini isteyerek daha düşük değerde bir tura katılma hakkına da sahip olacaktır. İsviçre Hukukunda PauRG m.10’da da benzer şekilde ancak tüketicinin sözleşmeden dönmesinin sonucunda kullanabileceği bir seçimlik hak olarak; sözleşmeden dönen tüketicinin daha düşük değerli bir paket tura katılma ve kendisine fiyat farkının ödenmesini isteme hakkının bulunduğu düzenlenmiştir.

90/314 sayılı önceki AB Direktifi m.4/VI’da ise sözleşmeden dönen tüketicinin, tur düzenleyicisinin böyle bir ikameyi sunabildiği durumlarda eşit veya daha yüksek kalitede ikame bir paket tur alma hakkına sahip olacağı belirtilirken; teklif edilen paket turun daha düşük kalitede olması hâlinde, tur düzenleyicisinin fiyattaki farklılığı tüketiciye geri ödeyeceği belirtilmişti. 2015/2302 sayılı AB direktifi m.11/III’de de önceki direktifle benzer şekilde; tüketicinin paket tur sözleşmesinden dönmesi durumunda, tur düzenleyicisinin mümkünse eşit veya daha yüksek kalitede ikame bir paket tur sunması hâlinde bahsedilmiş; m.11/IV’te sözleşmeden dönülmesi hâlinde seçilen ikame paket turun daha düşük maliyetle sonuçlanması veya daha düşük kalitede olması hâlinde, tüketicinin uygun bir fiyat indirimi alma hakkına sahip olacağı belirtilmiştir.

---

talebin söz konusu olamayacağı eleştirileri ileri sürülmüştür. Bkz. **Roberto**, s. 15; **Wiede**, s. 870, 872; **Hangartner**, s. 89 vd.

⁶⁶ Paket tur sözleşmesine ilişkin BGB hükümlerinin 2015/2302 sayılı AB direktifinin uyarlanmasından önceki hâline göre, tüketicinin artık bu durumda ikame tura katılmayı talep edemeyeceği; tur düzenleyicisinin ikame tur teklif edip etmemek bakımından bir serbesti içinde olduğu yönünde bkz. **Führich**, s. 2948; **Staudinger**, § 651g, kn. 3; **Tonner**, § 651g, kn. 1, 8.

Alman Hukuku'nda BGB § 651g/II'de tur düzenleyicisinin, fiyat artışı için yapılan teklifte, tüketiciye başka bir paket tura (ikame tur) katılma seçeneğini de sunabileceği belirtilmiştir. BGB § 651g/III'te de tüketicinin ikame bir paket tura katılma teklifini kabul etmesi ve paket turun başlangıçta kararlaştırılan tura kıyasla en azından eş değer kalitede olmaması veya eş değer kalitede olması ancak tur düzenleyicisi için daha düşük maliyeti içermesi hâlinde, tur fiyatında indirim yapılmasına ilişkin 651m paragrafının kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir.

Görülebileceği üzere Direktifte ve Alman Hukuku bakımından BGB'de, “*fiyat farkının kendisine iade edilmesi şartıyla daha düşük değerde bir paket tura katılma*” şeklinde bir seçimlik haktan söz edilmemiş; tüketicinin “*ikame tur*” tercihinde, bu ikame turun eş değer kalite çıkmaması ya da öncekine göre düşük maliyetle sonuçlanması ihtimallerinde bedelde indirim hakkına sahip olacağı kabul edilmiştir.

Daha düşük değerde turdan ne anlaşılması gerektiğiyle ilgili hukukumuzdaki mevzuatta bir nitelendirme ya da sınırlandırma yapılmamıştır. Bir önceki başlıkta, daha yüksek değerli tur açısından sadece fiyatın esas alınmayıp, niteliğe yani kaliteye dikkat edilmesi gerektiği yönündeki açıklamalarımız dikkate alınabilir. Buna göre daha düşük değerli turdan, daha düşük nitelikte bir tur anlaşılmalıdır. Nitekim AB Direktifinde, “*daha düşük kaliteli*” ve “*daha düşük maliyetli*” ifadelerinin; BGB'de de “*başlangıçta kararlaştırılan tura kıyasla en azından eş değer kalitede olmaması*” ifadesinin kullanılması, sadece parasal bir değerlendirmenin değil, nitelik olarak da bir değerlendirmenin yapılması gerekliliğini vurgulamaktadır⁶⁷.

Daha düşük değerde bir paket tura katılan tüketiciye, aradaki fiyat farkının ne kadar sürede iade edilmesi gerekeceği de ortaya konulmalıdır. Doktrinde, sözleşmenin esaslı unsurlarında değişikliği düzenleyen PTSY m.10/IV'teki “*Sözleşmeden dönülmesi halinde paket tur düzenleyicisi veya aracısının, sözleşmeden dönme bildirimünün kendisine ulaştığı tarihten itibaren katılımcının ödemiş olduğu tüm bedeli herhangi bir kesinti yapmaksızın en geç on dört gün içerisinde iade etmesi zorunludur.*” hükmünün burada da kıyasen uygulanabileceği ifade edilmiştir. Buna göre, tüketicinin daha düşük bedelle başka bir tura katılmasından itibaren on dört gün içinde fark bedelinin kendisine ödenmesi gerekecektir⁶⁸.

⁶⁷ İsviçre doktrininde, daha düşük değer, farklı bir tasarıma sahip tur olarak değil; alt paket tur olarak anlaşıldığı yönünde bkz. **Wiede**, s. 869; **Hangartner**, s. 89.

⁶⁸ **Çabri**, s. 845.

3. Herhangi Bir Tazminat Ödemeksizin Sözleşmeden Dönme

TKHK m.51/VI'da ve PTSY m.10'da belirtildiği üzere, tüketicinin, bir diğer seçimlik hakkı da sözleşmeden dönmedir. Sözleşmeden dönülmesi hâlinde paket tur düzenleyicisi veya aracısı, tüketicinin ödemiş olduğu tüm bedeli, herhangi bir kesinti yapmaksızın, iade etmesi gerekecektir. İade süresi, TKHK'da dönme bildirimimin kendisine ulaştığı tarihten itibaren derhâl; PTSY'de on dört gün olarak belirlenmiştir.

90/314 sayılı önceki AB Direktifi m.4/V'te de, tüketicinin herhangi bir ceza ödemeksizin sözleşmeden dönme hakkının bulunduğu belirtilmiş ve bu hakla bağlantılı olarak tüketiciye ikame tur veya ödediği bedelin mümkün olan en kısa sürede iadesi şeklinde iki seçenek sunulmuştu. İsviçre Hukukunda da PauRG m.10'da, sözleşmede yapılan esaslı değişiklikler karşısında tazminat ödemeksizin sözleşmeden dönmeyi tercih eden tüketicinin, sözleşmeden döndüğünü mümkün olan en kısa süre içinde⁶⁹ tur düzenleyicisine veya aracısına bildirmesi gerektiği belirtilmişti. Sözleşmeden dönen tüketici, ya tur düzenleyicisinin veya aracısının kendisine sunduğu eşdeğer veya daha yüksek değerli başka bir pakete katılmak; ya daha düşük değerli bir pakete katılarak fiyat farkının iadesini istemek ya da ödediği bedelin mümkün olan en kısa sürede iade edilmesini talep etmek şeklinde seçimlik haklara sahiptir.

2015/2302 sayılı AB Direktifi m.11/II'de de tüketicinin paket tur sözleşmesini herhangi bir dönme tazminatı ödemeksizin sözleşmeden dönebileceği belirtilmiştir. Sözleşmeden dönen tüketicinin ya tur düzenleyicisi tarafından teklif edilen mümkünse eşit ya da daha yüksek özellikte (kalitede) ikame bir paket turu kabul edebileceği ya da tur yapılan tüm ödemelerin gecikmeksizin ve her hâlükârda sözleşmeden dönülmesinden sonra en geç 14 gün içinde kendisine iadesini isteyebileceği belirtilmiştir.

Alman Hukukunda BGB § 651g/II'de ise, sözleşmeden dönme hukukumuzdaki gibi ayrı bir seçimlik hak olarak kabul edilmiştir. Şöyle ki, sözleşmeden dönen tüketici bununla bağlantılı olarak sadece ödemiş olduğu bedelin iadesini talep edebilir. Bu talebin de sözleşmeden döndüğü tarihten itibaren on dört günlük süre içinde gerçekleştirilmesi gerektiği, BGB 651g/III'teki BGB 651h/V'e yapılan atıftan anlaşılmaktadır.

Tüm düzenlemelerde, sözleşmeden dönen tüketiciden herhangi bir tazminat istenemeyeceği belirtilmiştir. Bu sonucun gerçekleşmesi zaten tüketici-

⁶⁹ İsviçre doktrininde mümkün olan en kısa süre ifadesinin, yurt içi gönderiler bakımından en fazla üç günlük süre olarak yorumlanması gerektiği yönünde bkz. **Hangartner**, s. 90; **Wiede**, s. 873.

cinin borca aykırı bir davranışa dayanmayıp, bilakis tur düzenleyicisinin sözleşme değişikliği girişimi sebebiyledir. Tüketici aynı zamanda sözleşmeden dönme hakkını, kanun bu hakkı kendisine tanıdığı için kullanmaktadır. Dolayısıyla tüketicinin bu hakkını, bir miktar tazminat ödeyerek kullanabileceği şeklinde bir kayda sözleşmede yer verilmesi, düzenlemenin emredici ruhuyla bağdaşmaz⁷⁰.

İade edilecek tutarın sadece tur bedeli olmadığı, ayrıca alınan ek ücretleri ve sigorta sözleşmesi yapılmışsa bunun için ödenen primleri de kapsayacağı ifade edilmelidir⁷¹. Nitekim ilgili mevzuatta, ödenmiş olan bedellerden söz edilerek, bu talebin daha geniş kapsamlı olabileceği göz önünde tutulmuştur.

Sözleşmeden dönen tüketicinin, zararlarının varlığı hâlinde bunları da talep edip edemeyeceği de değerlendirilmelidir. Paket tur sözleşmesinde zararların tazmini hakkında TKHK m.51/VIII ve PTSY m.13/I'de, tur düzenleyicisinin sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle katılımcının (tüketicinin) uğradığı her türlü zarardan sorumlu olacağı, hatta katılımcının (tüketicinin) boşa harcanan tatil zamanı için de uygun bir tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir. Dikkat edilirse, bu hükümlerde tur düzenleyicisinin borca aykırı nitelikteki davranışları yaptırıma bağlanmıştır⁷².

⁷⁰ İsviçre Hukukunda da benzer bir düşünceyle olsa gerek, paket tur sözleşmesinde, tüketicinin PauRG m.10/III'teki haklarını kullanmasına izin vermeksizin sonradan yapılan bir değişikliği kabul edeceğine ilişkin bir hükme yer verilmesi hâlinde, bu hükmün geçersiz olacağı ifade edilmiştir. Bkz. **Wiede**, s. 856.

⁷¹ **Donauer/Möri**, s. 344.

⁷² Gerçekten de yüksek mahkeme, bir kararında tur düzenleyicisinin vize alamaması sebebiyle tur hizmetini hiç yerine getirmemesi ve tüketicinin sözleşmeden dönmesi neticesinde oluşan menfi zararın tazminini kabul edilmiştir. Bkz. "... Davacı, davalının vize işlemlerini gerçekleştirmediğinden balayı için yurtdışı turuna katılmadığı için ödediği 3.296,55-TL'nin ve yeniden yaptığı sözleşme için fazladan ödemek zorunda kaldığı 906,45-TL'nin davalıdan tahsilini istemiştir. Davalı ise, davanın reddini dilemiştir. Mahkemece, basiretli bir tacir gibi davranması gereken davalı şirketin vizelerin alınması için daha erken hareket etmediği, vize için gereken belgeleri daha önce temin etmesinin gerektiği, bu nedenle vizelerin tur tarihinden önce alınamamasından doğan sorumluluğun davalı şirkete ait olduğu, Paket Tur Sözleşmeleri Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 10. maddesinde yer alan "Sözleşme metninde veya müstakil herhangi bir belgede tüketicinin bu Yönetmelikte yer alan haklarını kullanmaktan feragat ettiğine dair veya seyahat acentesinin bu Yönetmelikten kaynaklanan yükümlülüklerini sınırlayan veya ortadan kaldıran kayıtlar geçersizdir" düzenlemesi karşısında, acentenin sorumsuzluğuna dair az yukarıda anılan sözleşme hükmünün haksız şart niteliğinde olduğu, davacıların sözleşme nedeniyle davalıya ödediği hizmet bedelinin tamamını talep hakkı yanında tura katılmamaları nedeniyle yaptıkları ikinci sözleşme nedeniyle ödedikleri fazla bedelden dolayı uğradıkları menfi zararlarını talep

Oysaki konumuzla ilgili TKHK m.51/VI ve PTSY m.10 hükümlerinde tur düzenleyicisinin herhangi bir borca aykırı davranışından söz edilmemiş, kanaatimizce bilinçli olarak da tur düzenleyicisi için sadece tur bedelinin iadesi yükümlülüğünden bahsedilmiştir⁷³. Görüldüğü üzere düzenleme bir tazminat yaptırımına yer vermemekle birlikte bu sonuç, kanaatimizce tüketicinin aleyhine sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Tüketici, sözleşmeden dönme yolunu tercih ettiğinde, sözleşmenin hükümsüz kalması nedeniyle birtakım zararlara katlanmak zorunda kalabilir. Şöyle ki, turun gerçekleşeceği ümidiyle birtakım masraflar yapmış olabilir; zamanında bütçesine uygun gördüğü başka bir turu tercih etmek yerine mevcuttaki turu tercih etmiş ancak bu turun da fiyat değişikliği yapması dolayısıyla sözleşmeden dönmüş olabilir. Bu durumdaki tüketicinin zararlarını talep edebilmesi mevcut hükme göre mümkün değildir. Bu noktada yapılacak bir kanun değişikliğiyle zararların tazmini de mümkün olmalıdır. Sözleşmeden dönen tüketicinin talep edebileceği bu zararlar, menfi zararlar olarak nitelendirilmelidir⁷⁴. Menfi zararlar, bilindiği üzere, sözleşmenin hükümsüz olması nedeniyle uğranılan zararlardır. Başka bir ifadeyle sözleşme hiç yapılmayacak olsaydı, malvarlığında gerçekleşmeyecek olan kayıplardır. Konumuz açısından örnekle açıklamak gerekirse, tur kapsamındaki seyahat için bazı aşuların yapılmasının zorunlu olduğu hâllerde, bu aşuların yapılması için harcama yapan kişinin yapmış olduğu bu masrafları, menfi zarar kalemlerinden birisi sayılan fiili zararlar kapsamında nitelemek mümkündür⁷⁵. Menfi zarar kapsamında fiili zararlar yanında, tüketici, kaçırılan fırsat olarak da nitelendirilen menfi zarar kalemini de talep edebilmelidir. Örneğin, 10.000 Dolar bedelle anlaşılan bir turun fiyatının 12.000 Dolar bedel olarak değiştirilmesinin istendiği bir durumda, tüketici erken rezervasyon yaptığı dönemde, aynı turu başka bir tur düzenleyicisinden 11.000 Dolar üzerinden alabilme imkanının olduğunu ve o turun o bedel üzerinden gerçekleştirildiğini ve kendisinin şu anki zamanda aynı turu başka bir tur düzenleyicisinden 14.000 Dolar bedelle anlaştığını varsayalım. Böyle bir ihtimalde, tüketici, 11.000-10.000=1.000 Dolar bedeli

---

etme hakkı bulunduğundan davanın kabulüne karar verilmiştir. ...", (Kazancı Hukuk Otomasyon, Erişim Tarihi: 16.01.2024).

⁷³ Buna karşılık mevcut hükme rağmen, esaslı fiyat değişikliği ihtimalini de içine alacak şekilde tüketicinin tazminat talep edebileceği yönünde aksi açıklamalar için bkz. **Çınar**, Milli Şerh, s. 845.

⁷⁴ Paket tur sözleşmeleri bakımından, sözleşmeden dönülmesi halinde talep edilebilecek zararların menfi zararlar olduğu yönünde bkz. **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 298; **Özlük**, s. 179.

⁷⁵ Alman Hukuku bakımından bkz. **Geib**, § 651g, kn. 12.

kaçırılan fırsat olarak, dönmüş olduğu sözleşmenin karşı tarafı olan tur düzenleyicisinden menfi zararı kapsamında talep edebilmelidir. Ayrıca sözü edilen örnek bakımından, tüketicinin mevcut tur düzenleyicisinin kendisine fiyat artışlı şekilde sunduğu 12.000 Dolar bedelli tur varken, başka bir tur düzenleyicisinden 14.000 Dolar bedelli turu tercih etmesi halinde, aradaki $14.000-10.000=4.000$ Dolar farkı isteyememesi gerekir. Benzer özellikte turu mevcut tur düzenleyicisinden daha uygun bedelle tercih etme imkânı varken, daha yüksek bedelli turu tercih etmesi, öncelikle tüketicinin kendi seçimi olduğundan, aradaki fazla ödemeyi zarar olarak tur düzenleyicisine yüklemek adil olmaz. Bu konuda tüketicinin malvarlığında kendi iradesi dışında meydana gelen bir eksilme olmadığı yorumuyla ortada bir zararın bulunmadığı sonucuna varmak yerinde olur. Dolayısıyla bu örnek bakımından tüketicinin $14.000-10.000=4.000$ Dolar talep edemeyeceği, kaçırılan fırsat olarak sadece 1.000 Doları talep edebileceği ifade edilmelidir.

Boşa harcanan tatil zamanı hakkında tazminat talebi bakımından da benzer düşüncelerle, mevcut düzenleme çerçevesinde, ortada tur düzenleyicisinin borca aykırı bir davranışı bulunmadığından olumsuz sonuca varmak gerekir⁷⁶. Kanaatimizce, tüketicinin esaslı fiyat değişikliğini kabul etmeyip sözleşmeden dönmek zorunda kalması hali için yapılacak bir kanun değişikliğiyle, bu tür tazminat talebine de cevaz vermek gerekir. Tüketicinin özellikle erken rezervasyon yaparak bütün planlarını turun gerçekleşeceği tarihe göre yaptığı ve kendisini bu tatile hazırladığı durumlarda, tur düzenleyici-

⁷⁶ Buna karşılık mevcut hükme rağmen, esaslı fiyat değişikliği ihtimalini de içine alacak şekilde tüketicinin bu tazminat türünü talep edebileceği yönünde aksi açıklamalar için bkz. **Çınar**, Milli Şerh, s. 845-846. Alman Hukuku yönünden benzer yönde bkz. **Geib**, § 651g, kn. 12. Boşa harcanan tatil zamanı bakımından tazminat için ayrıca bkz. **Büyüksağış**, Erdem: "Tatilden Beklenen Yararın Elde Edilmemiş Olmasının Hukuki Niteliği: Manevi Zarar Kavramına Değişik Bir Yaklaşım", Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Yıl: 3, 2004, s. 203 vd.; **Topuz**, Murat: "Türk Hukukunda Normatif Zararın Tazmininin Somut Bir Düzenlemesi Olarak TKHK Çerçevesinde Boşa Harcanan Tatil Zamanı İçin Talep Edilen Tazminat", Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2015-2016, (Ed. Hakan TOKBAŞ, Fehim ÜÇİŞİK), Bilgi Yayınevi, Ankara 2016, s. 292 vd.; **Zevkliler**, Aydın: "Paket Tur Sözleşmeleri ve Normatif Zarar", Prof. Dr. İlhan ULUSAN'a Armağan, Cilt: III, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 799 vd.; **Zeytin**, Zafer: "Alman Hukukunda Zarar Kavramı ve Gelişimi-III Manevi Zarar Olarak Boşa Giden Tatil Zamanı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 1, Haziran 2003, s. 185 vd.; **Baş Süzel**, Ece: Tatil Sözleşmeleri, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s. 263-264; **Çınar**, Ömer: "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Paket Tur Sözleşmelerine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015, (Ed. Hakan TOKBAŞ, Fehim ÜÇİŞİK), Bilgi Yayınevi, Ankara 2015, s. 455-456; **Sayın**, s. 255 vd.

sinin esaslı fiyat değişikliğini kabul etmeyen tüketiciyi hiç istemediği alternatif bir tura veya farklı bir tura katılmaya ya da sözleşmeden dönmeye mecbur bırakması ve sonuçta tüketicinin tatil zamanının boşa harcanmış olması hakkaniyete uygun değildir. Boşa harcanan tatil zamanı sebebiyle oluşan zararın niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bu zararın; maddi zarar türü olan normatif zarar (malvarlığında azalma olmasa bile meydana gelen zarar) kapsamında olduğunu savunanlar olduğu gibi⁷⁷; manevi zarar kapsamında talep edilebileceğini savunanlar da bulunmaktadır⁷⁸. Hatta doktrinde, bu zararın ne maddi ne manevi zarar kapsamında olduğunu, ikisinin karmasından oluşan kanunda özel olarak ifade edilmiş olan bir zarar türü olduğunu ve sadece sözleşme ihlalinin varlığının (tatilin boşa geçirilmesinin) yeterli olduğunu, maddi veya manevi zararın koşullarının araştırılmasına gerek olma-

⁷⁷ **Topuz**, s.297-298. Yüksek mahkeme, bir kararının muhalefet şerhinde, boşa harcanan tatil zamanına yönelik tazminatı maddi tazminat kapsamında kabul ettiği yorumuna ulaşılacak bir ifadeye yer vermiştir. Bkz. "... Paket tur şirketi veya aracısı sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle katılımcının uğradığı her türlü zarardan sorumludur. Paket tur sözleşmesi kapsamında, ..., tüketici (katılımcı) eksik ve ayıplı ifa nedeni ile veya aksaklık tur yetkilisine bildirilmesine rağmen sorunun çözülmemesi nedeni ile gerçekleşen eksik veya ayıplı hizmet ya da tüketicinin boşa harcanan tatil zamanı için tur şirketinden uygun bir tazminat talep edebilir. Bu durumda maddi tazminat dışında ayrıca yasal koşulları oluşturduğu takdirde manevi tazminat da istenebilir. ...", Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, T. 25.6.2019, E. 2017/9297, K. 2019/7690, (Kazancı Hukuk Otomasyon, Erişim Tarihi: 18.01.2024).

⁷⁸ **Başpınar**, Veysel/**Demir**, Bahadır: "Paket Tur Sözleşmelerinde Seyahat Edenin Hakları ve Borçları", Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 99, Kasım 2014, s.151; **Baş Süzel**, s. 264; **Büyüksağış**, s. 232; **Oktay**, s. 182-183; **Zevkliler**, s. 816; **Zeytin**, s. 185 vd.; **Gözüküçük**, s. 103. Yüksek mahkeme de bir kararında bu tür zararları manevi zarar kapsamında değerlendirmiştir. Bkz. "... Davacı vekili 24/09/2017 tarihli dava dilekçesiyle; müvekkilinin, davalıdan Baltık Başkentleri Gemi Turu'nu yeşil pasaportunu kullanıp gitmek üzere 4.097-TL karşılığında satın aldığını, ... ancak davalının ..., ayıplı hizmet sunduğunu, bu nedenle tur bedeli iadesinin yanı sıra boşa harcanan tatil zamanı ve manevi zarar için davalıdan 500-TL manevi tazminat ile paket tur sözleşmesi için ödenen 4.097-TL'nin ödeme tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle davalıdan tahsilini istemiştir. ... Dava konusu uyuşmazlık, ... davacının tura katılmaması nedeniyle ödediği tur bedelini isteyip isteyemeyeceği ile manevi tazminata hükmedilmesinin gerekliği gerekeceğine ilişkindir. ... TBK'nın 58. maddesi, aynı kanunun 114/2. maddesi yollaması ile sözleşmeye aykırı davranışlarda da uygulanmaktadır. Ne var ki, anılan madde hükmüne göre manevi tazminat isteğinin kabul edilebilmesi için, diğer koşulların yanında kişilik haklarına hukuka aykırı, haksız bir saldırının varlığı da şarttır. Dava konusu olayda, davacının kişisel haklarına hukuka aykırı bir saldırının varlığı kanıtlanmamıştır. Buna göre, mahkemeye olayda manevi tazminatın koşullarının bulunmadığı düşünüldükçe, bu kalem isteğinin reddedilmesinde usul ve yasaya aykırılık görülmemiştir. ...", Ankara Bölge Adliye Mahkemesi, T. 11.01.2018, E. 2017/1343, K. 2018/82, (Legalbank, Erişim Tarihi: 18.01.2024).

dığını⁷⁹ kabul eden bir görüş de bulunmaktadır. Kanaatimizce tüketici lehine olan bu son görüşe üstünlük tanımak uygun olur. Boşa harcanan tatil zamanı bakımından istenebilecek tazminatın miktarının ne olması gerektiğine ilişkin olarak doktrinde, tatil hiçbir şekilde yapılamadıysa, istenebilecek tazminatın en az paket tur bedeli kadar olması gerektiği ifade edilmiştir⁸⁰. Hâkimin takdirinde olmakla birlikte, tazminat miktarının en az paket tur bedeli olarak tayin edilmesi, caydırıcı niteliğiyle tüketici aleyhine ortaya çıkabilecek hakkaniyete aykırı sonuçları önceden önlemesi bakımından yerinde olur.

SONUÇ

Paket tur fiyatının değiştirilmesine ilişkin hukukumuzda TKHK'nın, PTSY'nin; AB Hukukunda 2015/2302 sayılı AB Direktifinin, İsviçre Hukukunda PauRG'nin, Alman Hukukunda BGB'nin ilgili hükümlerinin, her ne kadar aralarında belli noktalarda farklılıklar olsa da temelde, hepsinin ortak düşünce ve amacının sözleşmenin her iki tarafının menfaatini gözetmek, ancak zayıf konumda olan tüketicinin de menfaatlerinin zarar görmemesini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca sözü edilen hükümler incelendiğinde, fiyat değişikliğine ilişkin olarak, esaslı olmayan nitelikteki fiyat değişiklikleri ve esaslı nitelikteki fiyat değişiklikleri şeklinde ikili bir ayırım yapılması uygun olur.

PTSY m.9 kapsamında yapılacak fiyat artışları bakımından, 2015/2302 sayılı AB Direktifinde, Alman Hukuku bakımından BGB'de, tur düzenleyicisinin fiyat değişikliği yapabilmesi, sözleşmede tüketici lehine bir indirim şartının varlığına bağlı tutulmuştur. Hukukumuzda böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak PTSY'nin kabulünden önce yürürlükte bulunan TBK m.24 göz önünde bulundurulabilir ve tüketici lehine indirim yönünde bir düzenleme kabul edilebilirdi. Bu konudaki önerimiz, AB Direktifindeki gibi, sadece tur düzenleyicisi lehine olacak şekilde değil, tüketici lehine de olacak şekilde tüketiciye bir indirim hakkının tanınmasına ilişkin bir değişiklik yapılmasıdır.

PTSY m.9 kapsamında yapılmak istenen fiyat artışı bildiriminde, fiyat artışının gerekçesi ve nasıl hesaplanacağı yer almalıdır. Gerekçe konusunda tur düzenleyicisi bir serbesti içinde değildir; artış ancak hükümde belirtilen sınırlı hâllerde yapılabilecektir. Artışının hesabı da güncel fiyattan önceki fiyatın çıkarılması gibi basit bir çıkarma işlemi olarak değil; güncel fiyattaki değişikliğin detaylı hesabı olarak anlaşılmalıdır.

⁷⁹ Sayın, s. 263-265; Aydoğdu/Kahveci, s. 912.

⁸⁰ Aydoğdu, Murat: Tüketici Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 317; Aydoğdu/Kahveci, s. 912; Gözüküçük, s. 103-104.

Fiyatta artış yapmak isteyen tur düzenleyicisi, bu hakkını dilediği zamanda ya da zamana kadar kullanamaz. Artış bildirimini sözleşmede öngörülen hareket tarihinden en az 20 gün öncesinde tüketiciye varmış olmalıdır. 20 günlük sürenin ne şekilde hesaplanacağı bakımından TBK m.92/I, bent 1'deki hüküm kıyasen uygulanabilir.

PTSY m.9, bu kapsamda yapılacak fiyat değişikliğini %5 ile sınırlamıştır. AB Direktifi ve Alman Hukukundaki %8, İsviçre Hukukundaki %10 ile kıyaslandığında, %5 oranı tüketici lehine gözükse de, bu oranı aşan hâllerde PTSY m.10'un uygulanacak olması, gerçekte tüketici aleyhine birtakım sonuçlar doğurmaktadır. Bu sebeple ilk bakışta tüketici aleyhine bir öneri olduğu izlenimi verecekse de PTSY m.9'daki artış oranı sınırlamasının %8 oranına yükseltilmesini önermekteyiz.

Tur bedelinin döviz cinsinden belirlenmediği durumlarda, Türk lirasının değer kaybetmesi gerekçesiyle ya da yabancı para kaydı borcunun belirlendiği hâllerde, PTSY m.9 kapsamında bir fiyat değişikliği yapmak mümkün değildir.

Tur düzenleyicisinin bu hüküm kapsamındaki hakkı, koşulları gerçekleştirdiği takdirde, tur düzenleyicinin tek taraflı varması gerekli bir irade beyanıyla kullanabileceği değiştirici yenilik doğuran bir haktır. Burada geçerliliği ve sınırları kanun tarafından düzenlenmiş iradi bir uyarılmanın varlığından söz etmek mümkündür. Taraflar, bu şekilde bir sözleşme kaydına yer vermemiş olurlarsa, iradi bir uyarılama söz konusu olamaz; ancak tur düzenleyicisi, şartları da gerçekleşirse TBK m.138 (TKHK m.83 atfıyla uygulama bulan) çerçevesinde talepte bulunabilir.

"Sözleşmenin esaslı unsurlarında değişiklik" başlıklı PTSY m.10/I'de, PTSY m.9'da belirtilen sebeplerle yapılan fiyat değişiklikleri haricindeki fiyat değişiklikleri esaslı sözleşme değişikliği olarak kabul edilmiştir. PTSY m.9'dan farklı olarak, tur düzenleyicisinin bu değişikliği yapabilmesi için taraflar arasındaki sözleşmede buna ilişkin bir kaydın varlığı aranmamıştır. Ancak önerimiz, Alman Hukuku'nda olduğu gibi, burada da sözleşmede bir kayda yer verilmiş olması şartının aranması, bunun için yönetmelikte gerekli değişikliğin yapılmasıdır.

PTSY m.10/II'de, paket tur düzenleyicisi veya aracısının, esaslı sözleşme değişikliklerini ve bunun fiyat üzerindeki etkilerini tüketiciye derhâl bildirmesinin zorunlu olduğu ifade edilmiştir. Alman Hukuku bakımından ise BGB § 651g/I'de, fiyat artışı teklifinin turun başlamasından en geç yirmi gün önce yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Kanaatimizce Alman Hukukundaki bu düzenlemenin hukukumuz bakımından da örnek alınması gereklidir.

Tur düzenleyicisinin PTSY m.10 çerçevesinde bir fiyat değişikliği yapmak istemesi hâlinde, tüketici bu değişikliği kabul etmekte veya etmemekte serbest sayılmalıdır. Kanaatimizce değişikliği kabul etmeyen tüketicinin seçimlik haklarını kullanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Tüketici dilerse mevcut fiyat üzerinden tur hizmetinin ifasını da talep edebilmelidir. Nitekim PTSY m.10’da seçimlik hakların kullanılması bakımından yer verilen “*isteyebilir*” ifadesi de bu kabulümüzü desteklemektedir. Görüşümüzle uyumlu olarak tur düzenleyicisinin sözleşmenin fiyatında yapmak istediği bu değişiklik beyanı, sözleşme değişikliğine yönelik bir öneri niteliğindedir.

PTSY m.10 kapsamında yapılmak istenen değişikliği kabul etmeyen ve seçimlik haklarını da kullanmak istemeyen tüketicinin tur düzenleyicisine herhangi bir bildirimde bulunma zorunluluğu bulunmamaktadır. Tüketicinin değişikliği kabul ettiğine dair bir açıklaması olmadıkça, bu konuda sessiz kalması, değişikliği kabul etmediği olarak yorumlanmalıdır.

Esaslı sözleşme değişikliği niteliğindeki fiyat değişikliğini kabul etmeyen ve eşit veya daha yüksek değerde başka bir paket tura ek bir bedel ödemeksizin katılma hakkını kullanmak isteyen tüketici bakımından, turun değerinin eşitliğini veya daha yüksek olduğunu belirlerken, sadece katalogdaki fiyatını esas alarak bir değerlendirmenin değil, nitelik yani kalitesi bakımından da bir değerlendirmenin yapılması gereklidir. Ayrıca tüketicinin bu hakkını kullanmasının tur düzenleyicisinin inisiyatifinde olmadığı; tüketicinin, tur düzenleyicisinin kendisine alternatif tur sunmasını beklemeden, hâlihazırda düzenlemiş olduğu ya da düzenlemeyi planlayıp tanıtımını yaptığı (broşürünü yayınladığı) turlar arasından bir seçim yapıp alternatif turu talep edebileceği kabul edilmelidir.

Esaslı sözleşme değişikliği niteliğindeki fiyat değişikliğini kabul etmeyen ve sözleşmeden dönmek zorunda kalan tüketici bakımından, kanaatimizce, tur düzenleyicisinin borca aykırı bir davranışı söz konusu olmadığından kanun koyucu tarafından bilinçli olarak tazminat yaptırımına yer verilmiş değildir. Ancak tur düzenleyicisinin sözleşmeyi hiç veya gereği gibi ifa etmemesi karşısında tüketicinin, sözleşmenin hükümsüz kalması nedeniyle uğramış olduğu menfi zararların ve boşa harcanan tatil zamanı bakımından ortaya çıkan zararın talep edebilmesini konu alan TKHK m.51/VIII ve PTSY m.13/I’de olduğu gibi; esaslı sözleşme değişikliği niteliğindeki fiyat değişikliğini kabul etmeyen ve sözleşmeden dönmek zorunda kalan tüketici bakımından da benzer bir kurala, yapılacak bir kanun değişikliğiyle yer verilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan**, İ. Yılmaz: 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2014.
- Aydoğdu**, Murat: Tüketici Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- Aydoğdu**, Murat/**Kahveci**, Nalan: Tüketici Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.
- Baş Süzel**, Ece: Tatil Sözleşmeleri, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2019.
- Başpınar**, Veysel/**Demir**, Bahadır: “Paket Tur Sözleşmelerinde Seyahat Edenin Hakları ve Borçları”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt:9, Sayı:99, Kasım 2014, s. 144-155.
- Büyüksağış**, Erdem: “Tatilden Beklenen Yararın Elde Edilmemiş Olmasının Hukuki Niteliği: Manevi Zarar Kavramına Değişik Bir Yaklaşım”, Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Yıl: 3, 2004, s. 203-239.
- Ceylan**, Ebru: “Paket Tur Sözleşmesiyle İlgili 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Getirilen Düzenlemeler”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, 2015, s. 71-100, (6502 Sayılı TKHK).
- Ceylan**, Ebru: “Paket Tur Sözleşmesinde Tüketicinin Korunması”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan), Sayı 1, 2004, s. 241-260, (Tüketicinin Korunması).
- Çabri**, Sezer: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Adalet yayınevi, Ankara 2016.
- Çınar**, Ömer: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Paket Tur Sözleşmelerine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015, (Ed. Hakan Tokbaş, Fehim Üçışık), Bilgi Yayınevi, Ankara 2015, s. 442-459, (Paket Tur).
- Çınar**, Ömer: “Madde 51/Çınar Şerhi”, Milli Şerh, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016, (Millî Şerh).
- Demir**, Bahadır: 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Paket Tur Sözleşmeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015.

- Donauer, Daniel/Möri, Barbara A.:** “Widerrufsrecht im schweizerischen Konsumentenschutz –Aktuelle Entwicklungen”, Aktuelle Juristische Praxis, 2015, s. 339-350.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Frank, Richard:** Bundesgesetz über Pauschalreisen, Kurzkomentar, Schulthess Verlag, Zürich 1994.
- Führich, Ernst:** “Das neue Pauschalreiserecht Umsetzung der Pauschalreiserichtlinie (EU) 2015/2302 in deutsches Recht”, Neue Juristische Wochenschrift, Sayı 4, 2017, s. 2945-2950, (<https://016a1bd0e3cab9faf1500f1134a3b63d150fda46.vetisonline.com/Dokument?vpath=bibdata%2Fzeits%2Fnjw%2F2017%2Fcont%2Fnjw.2017.2945.1.htm&pos=1&hlwords=on>, Erişim Tarihi: 01.09.2023).
- Geib, Stefan A.:** “§§ 651e–651q”, Beck'scher Online-Kommentar, (Hrsg. Wolfgang Hau, Roman Poseck), 67. Auflage, C.H.BECK Verlag, München 2023, (beck-online, die Datenbank, Erişim Tarihi: 30.08.2023).
- Gözüküçük, Hilal Nur:** Paket Tur Sözleşmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2021, (<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/73997/PAKET%20TUR%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 22.09.2023).
- Hangartner, Sandro:** Das neue Bundesgesetz über Pauschalreisen, Zürich 1997.
- Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre:** Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 5. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021.
- Kappus, Andreas:** “Klauselwerke, Allgemeine Reisebedingungen”, Vertragsrecht und AGB Klauselwerke, (Hrsg. Friedrich Graf von Westphalen, Rüdiger Pamp, Gregor Thüsing), C.H. Beck Verlag, München 2023.
- Kara, İlhan:** Tüketici Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2021.
- Kern, Christoph Alexander:** “Titel 9 Werkvertrag und ähnliche Verträge, Untertitel 4a Pauschalreisevertrag, Reisevermittlung und Vermittlung verbundener Reiseleistungen, § 651f-651g”, Jauernig Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar, (Hrsg. Rolf Stürner), 19. Auflage, C.H. Beck Verlag, München 2023.

- Milivoje**, Mitrovic: Einseitige Änderungsklauseln in Allgemeinen Geschäftsbedingungen, Dike Verlag, Zürich 2022.
- Nomer**, Halûk N.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.
- Oktay**, Saibe: Gezi Sözleşmesi, Beta Yayınevi, İstanbul 1997.
- Öksüz**, Ömer: “Tüketici Hukukunda Paket Tur Sözleşmeleri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 66, 2006, s. 331-351.
- Özel**, Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- Özlük**, Betül: “Pandeminin Paket Tur Sözleşmelerine Etkisi”, Pandeminin (Covid-19’un) Sözleşmelerin İfasına Etkisi, (Ed. Çiğdem Kırcı, F. Tülay Karakaş), Yetkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 171-198.
- Pekmez**, Kadir Erk: Tüketici Hukuku Çerçevesinde Paket Tur Sözleşmeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015.
- Roberto**, Vito: “Das neue Pauschalreisegesetz” recht, Cilt 12, Sayı 1, 1994, s. 6-16.
- Rusch**, Arnold F./**Huguenin**, Claire: “Einseitige Änderungsrechte in allgemeinen Geschäftsbedingungen - das trojanische Pferd im Vertrag”, Schweizerische Zeitschrift für Wirtschafts- und Finanzmarktrecht, 2008, s. 37-56.
- Sayın**, Feyza Eren: Paket Tur Sözleşmesi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Serozan**, Rona: Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- Sert**, Selin: “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Hükümlerine Göre Paket Tur Sözleşmeleri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı:22, Yıl:6, Temmuz 2015, s. 217-240.
- Staudinger**, Ansgar: “§ 651f- § 651g”, Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar, (Hrsg. Reiner Schulze), 11. Auflage, Nomos Verlag, Baden-Baden 2022.
- Şahin**, Turan: “Paket Tur Sözleşmesinin Sona Ermesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, 2022, s. 66-78.
- Tonner**, Klaus: “§§ 651a–Anh. § 651y”, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 6, (Hrsg. Franz Jürgen Säcker, Hartmut

Oetker, Bettina Limperg), 9. Auflage, C.H.BECK Verlag, München 2023.

Topuz, Murat: “Türk Hukukunda Normatif Zararın Tazmininin Somut Bir Düzenlemesi Olarak TKHK Çerçevesinde Boşa Harcanan Tatil Zamanı İçin Talep Edilen Tazminat”, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2015-2016, (Ed. Hakan Tokbaş, Fehim Üçışık), Bilgi Yayınevi, Ankara 2016, s. 292-298.

Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah: “Paket Tur Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 68, Sayı 1-2, 2010, s. 275-304.

Wiede, Andreas: Reiserecht, Schulthess Verlag, Zürich 2014.

Yurt, Bülent: Seyahat Düzenleme Sözleşmesi, Yetkin Yayınevi, Ankara 2000.

Zeiter, Alexandra/**Schlumpf**, Michael: “PauRG Art.7-10”, CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Wirtschaftsrechtliche Nebenerlasse: FusG, UWG, PauRG und KKG, (Hrsg. Marc Amstutz, Vito Roberto, Hans Rudolf Trüb), 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich 2016.

Zevkliler, Aydın: “Paket Tur Sözleşmeleri ve Normatif Zarar”, Prof. Dr. İlhan ULUSAN’a Armağan, Cilt: III, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 799-819.

Zeytin, Zafer: “Alman Hukukunda Zarar Kavramı ve Gelişimi-III Manevi Zarar Olarak Boşa Giden Tatil Zamanı”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 1, Haziran 2003, s. 185-200.